

10 | 2002

TEMA: DAGLIGVAREMARKEDET SIDE 18-29

FORBRUKER RAPPORTEN

DVD-SPILLERE

DIGIVIDEOKAMERA

MOBILTELEFONER

KOMPAKTKAMERA

MYE Å SPARE

Hele Norge til Sverige

9 770046 449019

www.forbrukerportalen.no 35,-

Jeg er happy

Jeg må bare innrømme det. Jeg har vært blant de som har fnist av dem som drar til Svinesund. Stå der og grafse i svenske kjøttdisker - NEI takk! Bruke timevis på å stampe i en bilkø for å plukke opp en flaske vin til halv pris - ikke jeg!. Jeg kunne bli dårlig ved tanken på å måtte stå skulder til skulder med folk som maser livet av seg på å gå berserk i svenske lavprishyller.

Det var ikke det at jeg var prinsipielt imot. Ikke heller fordi jeg syntes folk er happy. Koser man seg på svenske systembolag, må man bare gjøre det for min del.

Men jeg klarte aldri å skjønne at all denne tidsbruken, all denne kjøringen og alle de skjulte kostnadene gjorde svenskehandelen til noe fornuftig! Jeg trodde rett og slett at svenskehandel innerst inne bare var et påskudd for folk med annerledes smak til å komme seg en tur til «utlandet».

Nå viser det seg at det er jeg som er happy. Det er jeg som er teit. Jeg som holder meg til Rema 1000 på Hovseter og kyllingvingene deres. Nå vet jeg bedre.

Jeg hadde bedt en av mine journalister om å tegne en slags «skyggegrense» inn i Norge. Hvorfra var det lønnsomt å dra på svenskehandel? Jeg hadde ventet at den grensen kom til å gå et stykke inn i Østfold et sted. Men vår reportasje viser at HELE Norge kan dra til Sverige, og likevel spare penger på det. Uten å bryte loven! Uten å behøve å anstrenge seg for å finne det aller billigste!

Bortsett fra at jeg til tider kan være ignorant - hva viser dette? Jeg tror det viser at norske forbrukere faktisk går bedre tider i møte. Norske butikker vil snart stå ute i kulda og deres eiere vil få kjempeproblemer med å forklare og opprettholde sine avanser. Norske myndigheter vil få problemer med å lage gjerder rundt våre landbruksprodukter. Det vil være umulig å opprettholde et marked med priser dobbelt så høye som i Sverige.

Det er som med Muren. Først gikk noen over. Så gikk alle de andre over. Og så ble den borte. Jeg var ikke blant de første som krysset Svinesunds-brua. Men jeg tror ikke jeg vil være den siste, heller.

redaktør BARTH THOLENS

barth.tholens@forbrukerradet.no
tlf. 23 40 05 24

innh

18-29

Tema: dagligvarer

2003 er året det norske dagligvaremarkedet vil oppleve større rystelser som kan komme forbrukerne til gode. For stadig flere - ja selv for bergensere - er svenskehandelen blitt et reelt og billig alternativ. Og nå kommer også tyske Lidl som skal gjøre livet surt for Rimi, Coop, Rema og de andre. Den gode nyheten er derfor at vi får lavere priser. Men får vi også de dagligvarene vi vil ha?

Ansvarlig redaktør: Barth Tholens
Redigerer: Toini Røtterud

Redaksjonsadresse:
Postboks 4594 Nydalen, 0404 Oslo
Besøksadresse:
Rolf Wickstrømsvei 15, Oslo

Telefon: 23 40 05 00
Telefaks: 23 40 05 02
E-post: fr-rapport@forbrukerradet.no
Internett: www.forbrukerportalen.no
Design og repro: Cox Millimeter
Trykk: Norprint rotasjon as

Brussel bestemmer

Mer enn 4000 EU-direktiver har de siste årene haglet over lille Norge - og de påvirker din hverdag som forbruker. Til det bedre eller verre, er ikke alltid godt å si. Men overgangen fra minimums- til maksimumsdirrektiver kan skape alvorlig trøbbel.

Film kjæresten - med mobilen

En helt ny generasjon mobiltelefoner er snart på markedet. Med disse kan du filme din nye kjæreste - og sende opptaket til vennene dine på et blunk. Men de nye mirakelmobilene kan sette personvernet på en hard prøve.

Forbruker-rapporten har testet årets julegaver.

34

Les mer om DVD-spillere, digitale videokameraer og kompaktkameraer.

4 EU-styrt hele døgnet

Hvordan påvirker EU hverdagen til den enkelte av oss?

8 Å ringe hjem kan velte familiebudsjettet

Hvilke forhold er det som styrer prisene på utenlands-samtalene?

10 Nå kommer videomobiltelefonene!

12 Løpsk SMS satte Daniel (14) i gjeld

15 Priskrøll ved pc-kjøp på nett

18 Hele Norge på svenskehandel

22 Lidl – populær tysker med ukjente varer

26 Samme middag – men tre ganger dyrere

...i samme forretning

32 Julevennlig diskbytte

42 Årsregister

TESTER

14 Mobiltelefoner

34 DVD-spillere

38 Digitale videokameraer

40 Kompaktkameraer

FASTE SPALTER

44 Finn testvinnerne

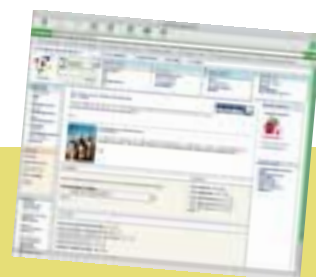
45 Brev

45 Økotips

45 Ikke la deg lure

46 Brev

46 Forbrukerbørsen

EØS-kontroll

Alt påvirkes av EU. Fra bilen, via maten, til sanda i barnehagens sandkasse.

Sommertid

Siden EØS-avtalen ble vedtatt for 10 år siden, har 4000 direktiver haglet over oss fra Brussel. Ett av dem er EUs sommertidsdirektiv.

EU-styrt

hele døgnet

Vi slipper ikke unna EU, selv om vi stemte nei i 1994. Ikke får vi være med, heller.

tekst JARLE OPPEDAL foto SCANPIX

DER MOTSTANDERNE så for seg skarpe vinterdager på ski i eget spor over fjellet, drømte tilhengerne om store middager med sine beste venner i hagen en sydlandsk silkeaften. I stedet kom høsten – og EØS. Direktivene drev over Nordsjøen, og la seg som vått høstløv over hverdagen.

Det var neppe så mange som ønsket det akkurat slik. Men nå ligger de altså der, EØS-direktivene – og styrer hverdagen din fra morgen til kveld. Samme hva du mener.

EU-tiden

Når du bryter deg ut av søvnen en sen oktobermorgen, og ser at det ikke er lyst ute, skyldes det at vi ennå har sommertid. Det har vi fordi vi, som medlemmer av EØS-avtalen, må følge EUs sommertidsdirektiv som befaler at vi stiller klokka en time fram siste søndag i mars, og tilbake så sent som siste søndag i oktober.

Du er oppe og har kommet deg inn på kjøkkenet for å lage kaffe, og EØS gjør deg selskap igjen. Kvaliteten på vannet du lager kaffen av, er regulert av et EU-direktiv. Direktivet bestemmer minstekvalitet på overflatevann som skal brukes som drikkevann. Noen kommuner har fått bedre vann, og noen større utgifter.

Barnemat

Har du småbarn under tre år som spiser barnegrøt? Da er innholdet regulert av barnematdirektivet. Det regulerer innhold og merking av mat til barn under tre år. I Norge har det vært stor motstand mot direktivet. Striden eple er at barnematen kan anrikes med vitaminer og mineraler. Et normalt norsk kosthold for barn inneholder mye barnegrøt, samtidig får våre barn ofte tran. Er barnematen anrikt med A- og D-vitaminer, kan det bli for mye av det gode for

våre små. Og for mye A- og D-vitaminer er ikke sunt.

Derfor bruker norske myndigheter 16 millioner kroner for å fortelle deg at du bør være forsiktig med å kjøpe anrikt – og EØS-godkjent – barnemat.

Buss og bil

På vei ut av huset tar du bil til jobben, og sender eldstebarnet med bussen til skolen. Og midt i veien for begge, står EØS igjen. Bussen omfattes av EØS-krav til sikkerhet som ABS-bremser. EU kan også diktere kvalitetskrav om sikkerhet og miljø hos store bussprodusenter både i USA og Japan. Og det drypper på Norge.

For bilen, som er mer enn fem år gammel, gjelder det å komme gjennom den famøse EØS-kontrollen annethvert år. Det handler om å få trafikksikre biler ut av trafikken.

Tilsetningsstoffer

Vi misliker sterkt at kjøttvarer kan tilsettes nitrat og nitritt, men Norge brukte ikke sin vetorett.

Norske bilavgifter har kanskje tøyet levealderen noe. For da dette kontrollregimet ble innført i 1998, ble det vraket 28 prosent flere biler enn tidligere. Mange har også oppdaget at EØS-kontrollen for enkelte verksteder, også er en kjærkommen inntektskilde.

I butikken

Legger du veien om butikken etter jobben, støter du på EØS også der, og i mange skikkelser. Hvordan innholdet i det du kjøper er merket på pakken, er regulert. Det skal angis hva matvarene inneholder og hvor de er produsert. også tilsetningsstoffer og næringsinnholdet skal deklarerer, slik at folk kan unngå for eksempel allergiske reaksjoner. Og dessuten hjelper det jo kalorietellerne, i alle fall de som fortsatt har godt syn. Det ser nemlig ikke ut til at skriftstørrelsen er regulert.

Men det er holdbarheten. Den finner du på alle typer varer. Hermetikk for eksempel, som mange fortsatt sikkert har igjen av fra krigen, holder ikke så mange årene lenger. Og egg er ikke holdbare lenger enn drøye tre uker nå. På kjølerommet holdt de et par måneder før, men det blir kanskje for lenge i en spansk sommer.

Det finnes også et produktsikkerhetsdirektiv som skal sikre en viss kvalitet på varer som produseres i eller importeres til EU/EØS.

Dessuten kreves det at varene skal ha enhetspris, slik at du kan sammenlikne kiloprisen. Et blikk på kiloprisene i kjøttdisken, sender deg

straks over til elektrobutikken på jakt etter den største fryseren de har. For nå blir det svenskehandel.

Og der – på fryseren, finner du nok et EU-krav – nemlig energimerkingen. Den er en del av et EU-program for energisparing. Hadde du kjøpt fryseren, ville du vært beskyttet av den nye kjøpsloven, som EU igjen har hatt sine beskyttende vinger over.

Matsminke

Svenskehandel eller ikke, matsminken ser ut til å ha kommet for å bli. Gjennom matsminke-direktivet godtar vi at kjøttvarer tilsettes for eksempel nitrat og nitritt, som kan omdannes til kreftfremkallende stoffer. Dette er et direktiv det har stått strid om både i Norge og EU, men vi har ikke lagt ned veto. Og selv om fagmiljøene i EU er skeptiske, er ikke alltid det å vite det rette, det samme som å gjøre det rette. For i avveiningen mellom økonomiske interesser og helseinteresser, vinner de økonomiske denne gangen.

Vel hjemme innser du at du bør sjekke litt rundt før du kjøper fryser. I postkassa ligger det reklame fra de største elektrokjedene. Også denne reklamen er regulert av EU-direktiv. Men siden vi allerede har gode regler på dette området, har direktivene lite å tilføre. Det er mer slik at EU kommer etter her.

Men skulle du bite på uten å ha råd, er EU snart på banen med et nytt direktiv om forbrukerkreditt.

Barnemat

Barnematedirektivet tillater tilsetning av vitaminer i barnemat. Norske myndigheter bruker nå millioner på mottiltak.

Dugnad

Så litt avslapning med drømmer om Syden-tur. Selv på ferie er EU med, men det er kanskje ikke så rart, siden ferien som regel går til et EU-land. I alle fall er pakketuren din regulert gjennom en lov som kommer fra et EU-direktiv, uansett hvor du reiser. Det samme gjelder om du ikke kjøper pakketur, men har vært nedover før, og kjøpt deg en tidspartleilighet (time-share). Også her har EUs lange arm laget lov. Om du så bare tar fly, har EU fått regulert rettighetene dine som passasjer. Og toget er det neste.

Skulle du bli syk på reise i et EU-land, har vi som EØS-borgere krav på behandling på et lokalt sykehus. Nøkkelen er det omtalte E-111-skjemaet.

Men opp av sofaen og ut på dugnad: Som følge av et EU-direktiv, må barnehagen til den nest yngste skifte til EU-sand. Den er så dyr at pengene bare rakk til å kjøpe den. Foreldrene må få den på plass gjennom en dugnad.

Skatt

For å gjøre dagen komplett, tenker vi oss at du er av dem som får skatteoppgjøret på høsten fordi du har litt mer kompliserte skatteforhold enn mange andre. I år så det ut til at ting gled fint gjennom, men hvor lenge varer det? Selv om skatt ikke omfattes av EØS-avtalen, så tillater ikke overvåkingsorganet ESA at de fire frihetene (fri flyt av arbeid, tjenester, varer og kapital) hindres gjen-

nom diskriminerende skatteregler.

Det betyr at høyfjellskurset som jobben din arrangerer, men synes er blitt dyrt, nå kan flyttes til et billigere utland. Det samme gjelder den skattefrie premieweekenden som du vinner hvert år. Er du lei av hotellet i Åsgårdstrand, kan du nå velge et i utlandet. Og aksjene du eier i det lille tyske aksjeselskapet, skal ikke lenger vurderes høyere enn dem du eier i Norge.

Men ESA stopper ikke der. De vil ha vekk den norske skatten på lotterigevinster vunnet i andre EØS-land. Nå kan du jo alltid tenke at vinner du først noen millioner Euro, så skal du klare skatten og. Men det er utrolig fort gjort å bli enig med ESA om å slippe skatt når du først vinner.

Drøm søtt

Selv TV er regulert. Forhåpentlig til det bedre. I alle fall skal det være slik at fotball-EM skal sendes av en riksdekkende kanal. Definisjonen på riksdekkende blir vel avgjørende her hjemme, om ikke prisen ødelegger alt.

Men skulle du sovne foran TV-en, så gjør det i trygg forvisning om at drømmene er dine egne – foreløpig uregulerte.

Kilde: Europa-bevegelsen i Norge, Europamagasinet (Stine Svarva), Nei til EU og Skattebetalerforeningen (Gry Nilsen).

Norge måtte svelge direktivet om patent på liv, men synes det er så ille at det må settes inn «avbøtende» tiltak.

Tidligere har EU-direktivet satt minstestandarder som vi kunne overgå. Nå kommer maksimumsstandarder, frykter eksperter.

Brussel bestemmer

Selv om EU-direktiver påvirker forbrukshverdagen vår, har vi ofte valgt strengere regler for oss selv. Forbrukerrådet frykter at EU-fremtiden ikke gir oss bedre forbrukerbeskyttelse.

De 10 årene som har gått siden EØS-avtalen ble vedtatt av Stortinget, har gitt oss rundt regnet 4000 direktiver. Det er regler som er laget i EU, og som vi må følge.

– Men det er vanskelig å si at det for deg som forbruker har blitt bedre eller dårligere. Vi har jo lenge hatt et godt forbrukervern, derfor har på mange måter EU kommet etter, sier Finn T. Aas, rådgiver i internasjonale spørsmål i Forbrukerrådet. Selvsagt har det hendt at vi også har kommet etter. For eksempel har EU-direktiv ført til at vi har fått lover om pakkeriser og om tidsparter (timeshare).

Ikke bedre enn andre

Aas forteller at der EU har innført direktiver som er svakere enn våre, har vi kunnet fortsette å være bedre. Det er fordi EUs

direktiver har vært minimumsdirektiver. De har satt en minste-standard som det er fritt fram å overgå. Men minimumsstandardens tid kan være forbi. EU ønsker å totalharmonisere og dermed gå i retning av maksimumsdirektiver. Det frykter Aas vil gi dårligere tider for oss som forbrukere.

– Det betyr at vi må godta reglene som de er, og at vi ikke får lov til å være bedre enn eller strengere enn de andre. Spesielt blir dette aktuelt når den store EU-utvidelsen kommer. Da vil EUs fokus være å løfte de svakeste opp på et anstendig nivå. Ikke at noen skal være verdensmestere, sier Aas.

– Hele det europeiske forbrukersamarbeidet BEUC er mot maksimumsdirektivene, legger han til.

Vi har allerede et par eksempler på at vi må godta regler vi ikke ønsker. For eksempel barnematdirektivet som tillater tilsetning av vitaminer i barnemat. Dette er norske myndigheter uenig i, men det innføres likevel. Som mottiltak bevilger

vi penger for å informere foreldre om hva vi mener er riktig. Det samme skjer med matsminke-direktivet der vi må tillate tilsetningsstoffer vi ikke vil ha, og patentdirektivet om patent på liv. Her godtar vi direktivet, men setter inn «avbøtende tiltak», som det kalles.

Minste felles multiplum

Ser vi på kontraktsretten, er bekymringen for fremtiden hos Forbrukerrådet enda større. Stort sett hviler hele settet av forbrukerrettigheter på kontraktsretten. Forbrukerrådet vet at EU vil ha en felles europeisk kontraktsrett. Dette kan ligge noe inn i fremtiden, men Forbrukerrådets jurister finner det foruro-ligende.

– En felles kontraktsrett for 25 land vil nødvendigvis måtte innebære en kompromissløsning, eller et minste felles multiplum, om man vil. Siden de nordiske land har en tradisjon for sterk forbrukerbeskyttelse i sin kontraktslovgivning, er det grunn til å frykte en slik endring sett med norske forbrukerøyne. Vi

risikerer at innarbeidede forbrukerrettigheter forsvinner, sier Jon-Andreas Lange, rådgiver ved juridisk avdeling i Forbrukerrådet. Som her ser for seg store og viktige oppgaver for Forbrukerrådet i fremtiden.

– En felles kontraktsrett for 25 land vil nødvendigvis måtte innebære en kompromissløsning, sier Jon-Andreas Lange, rådgiver ved juridisk avdeling i Forbrukerrådet.

Markedsføring

Kontraktstretten kan bli svakere som følge av EU-utvidelsen. Da kan grunnlaget for våre egne forbrukerlover sprekke.

Holdbarhet

Egg er ikke holdbare lenger enn drøyt tre uker, har EU bestemt.

Fritt fram for Coca-Cola

Når Coca-Cola i fremtiden reklamerer for sine produkter her i Norge, vil det være amerikansk markedsføringsrett som regulerer markedsføringen – og ikke norsk lov.

I DAG ER DET norske myndigheter som slår ned på brudd på markedsføringsloven. Forbrukerombudet overvåker alle typer markedsføring med falkeblikk. Men i fremtiden vil den norske markedsføringsloven ikke gjelde for alle de internasjonale selskapene som markedsfører seg her i Norge.

– Det er i hvert fall dette prinsippet som blir gjeldende i stadig flere direktiver fra EU. At det er senderlandets markedsrett som skal gjelde, og ikke mottakerlandets, slik det stort sett har vært til nå, sier avdelingsdirektør Gry Nergård hos Forbrukerombudet. Hun forteller at et direktiv om elektronisk handel er et eksempel på «den nye retningen», som euro-byråkratene kaller det.

– Går du inn på en spansk nettside, vil det med et senderlandsprinsipp være Spanias markedsrett som gjelder, sier Nergård. Forbrukerombudet er bekymret for utviklingen.

– For næringslivet vil det være lurt å etablere seg i land med lav

forbrukerbeskyttelse. En slik utvikling bekymrer oss, sier Nergård.

TV3

Det er svært mange selskaper som blir omfattet av det såkalte senderlandsprinsippet. Alle bilprodusenter, mange store næringsmiddelgiganter som Coca-Cola company, Nestlé, Kraft foods, og så videre. For ikke å snakke om dataleverandører og elektronikk.

– På fjernsyn har vi i mange år hatt prinsippet om senderlandets lovgivning. TV3 sender fra London, og omfattes dermed av britisk kringkastingslov, som gjør at de kan sende reklame særlig rettet til barn, forteller Nergård.

– *Hva om det internasjonale selskapet har kontor i Norge. Vil norsk lov gjelde da?*

– Vi har argumentert slik i forhold til TV3, men ikke fått medhold.

– *Vil de samme prinsippene gjelde for reklame av tobakk og alkohol, slik at det faktisk kan bli lovlig å reklamere for disse produktene også i Norge?*

tekst GEIR RØED foto SCANPIX

– Vi vet ikke hvordan utviklingen vil bli, men det er klart at senderlandsprinsippet ser ut til å komme på stadig nye områder. Det er om å gjøre at lovgivningen på EU-nivå blir så streng som mulig, slik at ingen land kan ha svært liberale regler i forhold til andre, sier hun.

Nei-partiene på Stortinget reagerer med forbauselse over EUs nye linje:

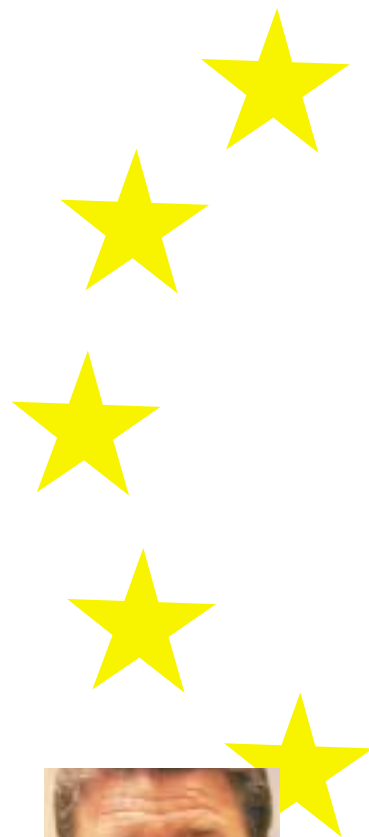
– Vi har ikke vært kjent med den utviklingen. Vi er selvsagt meget skeptisk, og jeg har nå satt i gang folk som skal jobbe med dette, sier nestleder Øystein Djupedal i SV til Forbruker-rapporten.

– *Hva vil SV gjøre?*

– Vi oppfatter dette som uthuling av norsk lov. Vi vil kjempe mot det, og kjempe for at norske myndigheter ikke må akseptere en slik utvikling, sier Djupedal.

Også Senterpartiet reagerer.

– Dette er en veldig uheldig utvikling. Senterpartiet er bekymret for at forbrukerrettighetene står for svakt i EU, sier rådgiver Hege Solbakken i Senterpartiet. ♦

– Dette er uthuling av norsk lov, mener SVs Øystein Djupedal om at utenlandske selskap i fremtiden kan omgå den norske markedsføringsloven.

Å ringe hjem kan velte

Har du slekt og venner i utlandet, får telefonregningen en ekstrapost som drar opp summen. Hvis vennene dine bor i «feil» land, kan samtalene gjøre telefonutgiftene svært høye.

tekst ELLEN MORLAND foto SCANPIX

VI RINGER MEST TIL

Millioner minutter i 2001:

Sverige:	68
Danmark	34
Storbritannia	30
USA:	29
Tyskland:	20
Spania:	12

(en økning på 50 prosent siden 1999).

EN AV VÅRE LESERE har skrevet til oss om problemet. Han er gift med en dame fra Libanon. Hun liker, som de fleste, å holde kontakten med familien, høre stemmene deres i telefonen av og til. Sist hun ringte hjem, snakket hun i 22 minutter. Prisen ble hele 490 kroner. Samtalene hjem blir virkelig en belastning for familieøkonomien. Men det rare er at samtalene med broren som bor i USA, blir mye billigere: 21 kroner kostet 33 minutters kontakt over Atlanten. Hvorfor er det så stor forskjell på hva det koster å ringe til forskjellige land, spør vår leser.

Vi er vant til å tenke at jo lengre vi ringer, jo dyrere blir det. Kanskje er det dyrere å ringe til land med dårlig utviklet infrastruktur. Eller har vi helt misforstått hvordan nymotens telekommunikasjon fungerer?

Afghanistan dyrest

Vi går inn på nettsidene til Telenor og Tele2. Her finnes prislister til alle land, og variasjonene er store. Telenor sin liste viser ganske riktig at en samtale hjem til Libanon, koster 13,56 kroner per minutt. Men til nabolandet Israel, koster det bare 2,87 kroner. Da kan det ikke ha noe med avstand å gjøre. Til Afghanistan koster samtalene hele 24,20 per minutt, og det kan vi kanskje forstå. Der er vel telefonledningene temmelig ufremkommelige. Men er det bedre i Aserbajdsjan? Sikkert, for det koster det bare 5,39. Da kan vi konstatere at forskjellene ikke har noe med religion å gjøre! Somalia skulle være dyrt etter teorien om at krigsherjede land er dyrere. Norge har mange innvandrere derfra, og som vi gjetter, har de nok sjelden råd til å ringe hjem.

15,63 kroner koster hvert minutt med kontakt.

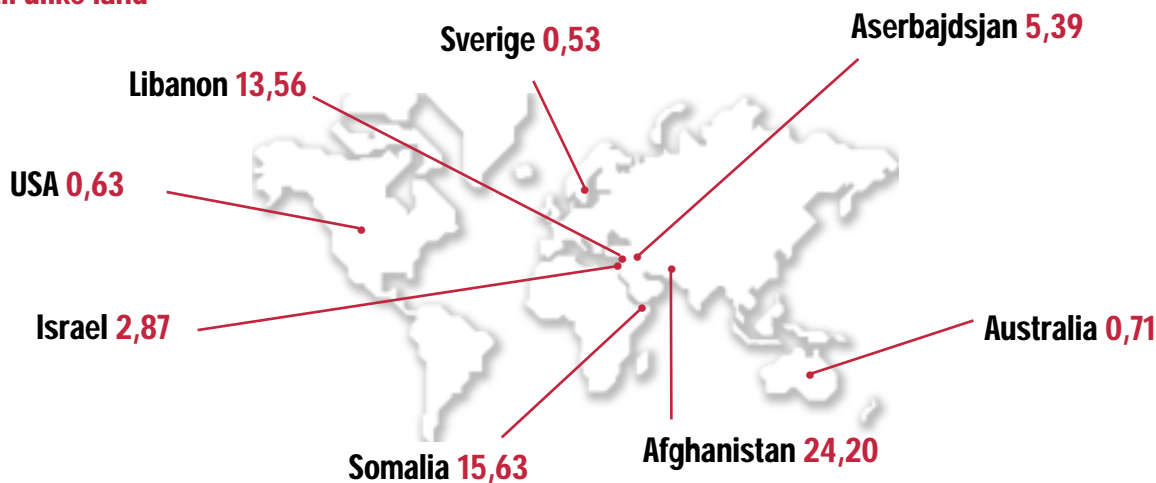
Avtalene styrer

Men la oss gå til våre nærmeste naboer som alle er moderne, vestlige stater. En samtale til Sverige koster 0,53 kroner per minutt. Til Italia, som er noe lengre unna, legges ti øre til prisen. Men dit telefonimpulsene har strake veien over havet, til Island, må vi betale 1,81 kroner per minutt! Det er over det dobbelte av prisen til Australia, som er 0,71 kroner per minutt!

Her kreves forklaring.

Informasjonssjef Atle Lessum i Telenor Pluss, forklarer at Telenor forhandler fram avtaler med hvert land, og det er disse avtalene som bestemmer prisen. I hovedsak er det landet du ringer til som dirigerer prisen. Men skal telefonsig-

Kr pr minutt til ulike land

familiebudsjettet

nalene gjennom kabler i mange land på veien, blir det litt utgifter også der. Hvert land tar noen øre for bruk av sine telefonkabler. En samtale til Spania skal eksempelvis gjennom Danmark, Tyskland og Frankrike på veien. Til USA går også impulsene gjennom kabel, Atlanterhavskabelen. Enkelte ganger vil telefonsamtalen gå via en satellitt.

Valuta til U-land

– Hvor mange som ringer til de respektive landene, betyr ingenting, sier Lessum.

Per Wilhelmsen i Post- og teletilsynet, er ikke enig. Hvor mange som ringer til et spesielt land, betyr noe for prisen. I eksempelet med Island, mener han dette spiller inn.

Han sammenlikner med en buss. Kjøper man hele bussen, og bruker bare to seter, blir disse plassene dyre.

– Men hvordan selve avtalene er, betyr også mye. Det koster å legge telefonkabler, både gjennom hav, fjell og daler. De som har vært med på å betale for utstyret, får billigere bruksrettigheter, mens utenforstående må betale mer, forteller han.

De enkelte lands prispolitikk betyr også mye.

– Vi ser at U-land opererer med høye minuttpriser. Det er rett og slett for å få fremmed valuta

inn i landet, sier Wilhelmsen.

At land som Australia er veldig billig, skyldes langt på vei konkurranse i bransjen. De internasjonale handelsorganisasjonene og EU presser på for at det gamle monopolsystemet, slik vi også hadde i Norge før, skal avløses av konkurranse mellom flere aktører. Men det er en viss aksept for at land som for eksempel de østeuropeiske, kan få mer tid på seg før det gamle systemet blir avløst av konkurransen. Dette er også en av forklaringene på at noen land holder høye priser.

Telefonkort billig, men ustabil

I de store byene selges telefonkortene som gjør utenlandssamtalen betydelig billigere. Ifølge Aftenposten, finnes over 30 typer kort på det norske markedet. Noen kan du ringe til alle land i hele verden med, andre gjelder kun for bestemte områder. Kortene selges særlig der hvor det bor mange innvandrere. De er enkle å bruke. Du ringer med vanlig telefon eller mobil (litt dyrere) til et nummer som står på baksiden av kortet, taster inn en pin-kode som også står på kortet, og taster så telefonnummeret til den du skal snakke med.

Telefonkortselskapene sender samtalen din via ledig kapasitet i det vanlige telesystemet eller via

internett. De kjøper trafikk på det såkalte spotmarkedet. De har altså ingen faste avtaler, men finner hele tiden den billigste veien telefonsignalene kan gå. Aberet er at forbindelsen ikke alltid er like god. Samtalen blir oftere brutt, og man kan oppleve forsinkelse av lydsignalene.

IP en gang i fremtiden

– Det store, nye innen telefoni er IP, som står for Internett Protocol. I stedet for å bruke det tradisjonelle systemet for telefoni, går signalene via internett. På den måten blir signalene mer komprimerte, og kapasiteten utnyttes bedre, forklarer Per Wilhelmsen i Post- og teletilsynet.

Budskapet gjøres altså om til digitale signaler som sendes ett og ett. Problemet foreløpig er at veiene signalene går, ikke er sikre nok. Noen av dem går tapt underveis. Da vil man høre «hull» i samtalen. Ute på det store internettet finnes smale porter og kronglete stier, men via for eksempel bredbånd, kan veien gjøres sikrere. Telefoni bør i prinsippet bli billigere når dette kommer ordentlig i gang.

– Er dette fremtiden?

– Forståsepgære har spådd det i mange år, men ennå har man ikke funnet gode nok tekniske løsninger til at dette kan ta av, sier Wilhelmsen. ♦

BILLIGERE KONTAKT

- Post- og teletilsynet driver nettstedet telepriser.no. Her vil du finne prisene til 16 av telefonselskapene for fastnett i Norge, også prisene til utlandet. Prislister er laget ut fra den pliktige rapporteringen av priser selskapene har overfor Post- og teletilsynet.
www.telepriser.no
- Telenor og Tele2 har rabattordninger som gjør det billigere å ringe til utlandet. Telenors heter «Familie og venner utland». Den koster 10 kroner måneden, og du får 20 prosent rabatt på samtalen til dem du ringer oftest. Velger du favorittland, gjelder rabatten alle samtaler dit, også til mobil.
www.telenor.no
- Tele2s variant heter «Nære og kjære», koster også ti kroner måneden. Det gir 20 prosent rabatt dit du ringer mest. Velger du favorittland, gir det 25 prosent rabatt på alle samtaler til utvalgte land.
www.tele2.no

Kameraet sitter på baksiden av telefonen. Brukeren styrer kameraet med taster, og motivet kan ses på den store skjermen.

Snart er tekstmeldinger gammeldags. Neste år kommer videomobiltelefonene. Da kan du sende video av storfiskene du fikk på kroken, og av sønnens bursdag. Men Datatilsynet er bekymret for personvernet.

tekst GEIR RØED
foto PEKKA SAKKI, LEHTIKUVA

Nå kommer videomobiltelefonene!

FORBRUKER-RAPPORTEN har invitert seg selv til Nokias hovedkvarter i Espoo utenfor Helsingfors. Her skal vi få ta i – og prøve – fremtidens mobiltelefoner, som har så mange finesser at det kan gå rundt for noen hver. Men det vi er mest interessert i, er de innebyg-

de videokameraene. Jada, du leste riktig. Mobiltelefonene vil i nær fremtid ha videokamera!

Vår vertinne ved verdens største mobiltelefonprodusent, Karoliina Lehmusvirta, drar opp den ene fancy mobiltelefonen etter den andre fra vesken sin. Proto-

modeller, som vises fram for journalister og andre nysgjerrige. Plutselig, nesten før vi får sukk for oss – og på den lille fargeskjermen kan vi se oss selv.

De første telefonene med stillkamera er allerede i salg. Neste år

kommer de første telefonene med videokamera, altså med levende bilder. Først bilder uten lyd. Dermed blir det en skikkelig Charlie Chaplin-følelse. Så, neste sommer en gang, kan du rusle til butikken og kjøpe mobiltelefoner med videokamera og lyd! Nokia 6650 heter herligheten, som tilsynelatende ser ut som en helt ordinær mobiltelefon – bortsett fra kame-råyet på baksiden.

Fiskehistorien blir sann

Fra da av vil verden aldri bli den samme. Bare tenk på mulighetene:

- Du er bortreist på sønnens bursdag. Men din bedre halvdel tar opp video når minsten blåser ut kakelysene, og sender det over telenettet. Dermed er du på en måte deltaker i bursdagsfeiringen du også. Du kan kanskje sende en videosnutt tilbake.
- Du får en skikkelig sværing på kroken. Du kan ta en videosnutt, og sende til alle fiskekompisene dine.
- Du og din bedre halvdel er på boligjakt. Dere finner en spennende annonse, og du drar på visning alene. Vel fremme sveiper du over leiligheten med kameraet, og sender det til ektefellen, sammen med spørsmålet om du skal sette dere på interesselista.

Populært i Japan

– Dette er en svært komplisert teknologi, og vi har jobbet hardt for å få til dette, sier Karoliina Lehmusvirta i Nokia fornøyd, og viser oss hvordan vi selv kan ta opp video.

Og tro oss: Dette er like enkelt som å slå et nummer og ringe. Alle kan få det til.

Japanerne har for lengst oppdaget bildemobiltelefonene. Nesten hver fjerde mobiltelefon som selges i Japan, er nå utstyrt med stillkamera, meldte nyhetsbyrået Reuters tidligere i høst.

Japanerne har gått helt amok etter at det ble mulig å ta bilder med mobiltelefonen. Nokia var forresten ikke først ute med kameramobil. Det var konkurren-

ten Sony Ericsson, med sin T68 som kom en stund før Nokias 7650.

Videomobiltelefonene er ikke billige. Karoliina Lehmusvirta i Nokia regner med en utsalgspris i finske butikker på drøyt 5000 kroner. Hva prisen blir i Norge, hvor det er en utstrakt subsidiering av mobiltelefoner, er for tidlig å si.

Telecom-analytiker Tore Aarønæs i firmaet Norsk telecom, tror videomobiltelefonene blir populære også her hjemme.

Nokia 3650, med video – men uten lyd.

– Vi skandinaver er teknokåte, og svært villige til å prøve nye ting. Men det avhenger av teknikken, kvaliteten på videoene, brukervennlighet og ikke minst av pris, sier Aarønæs.

Nettopp bildekvaliteten henger vi oss opp i, når vi møter Karoliina på et av Nokias møterom.

– Er det ikke litt grøtete og kornete, spør vi – og ser på videosnuttene av oss selv.

– Åh, dere må ikke sammenlikne med et vanlig videokamera, sier Karoliina Lehmusvirta.

Datatilsynet bekymret

Kornet eller ikke. I Norge er Datatilsynet bekymret for hva som vil skje når de fleste av oss får et videokamera i lomma, som på sekunder og med få tastetrykk kan spre videosnutter rundt i telenettet og på internett.

– Tenk deg en ungdomsfest hvor ei jente på 17 år gjør noe dumt. En av festdeltakerne tar opp video av seansen, og sender det til 20 av sine venner. Disse 20 sender det så videre til sine venner, og plutselig er videosnutten spredd i stort omfang, sier informasjonssjef Ove Skåra i Datatilsynet.

Eksemplene på uønsket filming kan være mange:

Tenk deg en gift kvinne som er ute på stevnemøte med elskeren sin. En felles bekjent av kvinnen og hennes ektemann, filmer stevnemøtet, og sender det til ektemannen.

Eller han som ligger i skjul bak buskene og tar nakenbilder av naboen.

– Dette blir en utfordring for personvernet. Mange vil skaffe seg slike telefoner, og det går veldig raskt å sende videofilmene videre. Vi vil nok se en del uvetting bruk og en del overtramp, sier Skåra i Datatilsynet.

Han ber innstendig om at vi tenker oss om før vi både gjør opptak, og sender det videre.

– Dette er noe helt annet enn gamledagers fotografier som vi puttet i albumet. Plutselig kan dine handlinger være straffbare, fordi de krenker privatlivets fred, sier Skåra.

Bransjen, enten det er mobilprodusentene eller mobiloperatørene, ser uansett for seg store inn-

– Dere må ikke sammenlikne med et vanlig videokamera, sier Karoliina Lehmusvirta om bildekvaliteten på videosnuttene.

tektsmuligheter.

– Vi forventer at det i løpet av dette året blir solgt 16 millioner mobiltelefoner med stillkamera, sa produktsjef Tomas Chatzopoulos i Nokia under et mobiltelefoniseminar på Institutt for journalistikk tidligere i høst.

– Massemarked

Også Nokias toppsjef, Jorma Olla, tror på bildemobiltelefonene.

– Undersøkelser som vi har gjort, viser at bilder er den mest lovende tjenesten i mobilverdenen, sa Olla i et svært sjeldent og eksklusivt intervju med den svenske avisen Svenska dagbladet i november.

Ifølge Jorma Olla har det vært en rekordstor etterspørsel etter den første Nokia-telefonen med stillbilder, Nokia 7650.

– Her taler vi virkelig om et massemarked, sier Nokia-sjefen.

Mange vil kjøpe de nye videomobiltelefonene for å ta bilder av intime situasjoner. Ingen vil selvsagt si det offentlig, men innenfor bransjen er man ikke i tvil om at den prosentvis suverent største andelen videosnutter og stillbilder, vil være av nakne mennesker.

Telecom-analytiker Tore Aarønæs velger imidlertid å være optimistisk med tanke på nyttebruken.

– Videomobiltelefonen kan brukes i helseomsorgen, ved eien- domssalg, ved forsikringskader og mange andre nyttige ting. Jeg tror ikke det bare er ungdom som vil forstå gleden – og nytten – med videomobilen, sier han. ♦

Løpsk SMS

satte Daniel (14) i gjeld

14 år gamle Daniel Schmidt visste ikke sin arme råd da SMS-ene fra Oslo-selskapet Cellus haglet inn på mobiltelefonen hans, til tross for at han prøvde å stoppe dem. På kort tid ble kontantkortet hans tømt, og da han slo av mobiltelefonen, opparbeidet han seg gjeld (!)

tekst HEGE EILERTSEN foto SCANPIX

Mobilbruken er stigende, SMS-markedet er i vekst, og stadig kommer nye tjenester som både barn og voksne kan bestille.

OSLO-SELSKAPET Cellus Norway tilbyr alt fra ringetoner til radarvarseling, og er et av flere selskaper som har tjent grovt på mobilbølgen som har skyllet inn over landet de siste årene. På selskapets hjemmeside på internett, og via annonser i media, tilbys også mobilbrukere å delta på auksjoner via SMS.

14 år gamle Daniel fra Sørumsjøen i Nedre Romerike, lot seg friste, og sendte inn en SMS for å melde seg på. Moroa ble imidlertid kortvarig, for snart haglet SMS-meldingene – til tre kroner stykket – ukontrollert inn på mobiltelefonen hans.

– Jeg ble helt forskrekket. Jeg skjønnte ingenting, sier Daniel Schmidt.

Havnet i gjeld

I et forsøk på å stoppe strømmen av meldinger, valgte 14-åringen å slå av telefonen. Det hjalp ikke. Da ble han – tvert imot – stående i minus.

– Jeg synes det var veldig ekkelt, ikke minst var det kjipt å se at saldoen på kontantkortet ble tømt, sier han.

Til slutt valgte den fortvilte 14-åringen å si fra til foreldrene. De reagerte med å ta kontakt med leverandøren. Enden på visa ble at Cellus sa seg villige til å erstatte tapet til 14-åringen – bortsett fra det tomme kontantkortet – dersom Daniel og hans familie sendte dem en faktura. Det synes både Daniel og hans foreldre er en grei løsning, men de vil gjerne advare andre mot å havne oppi det samme.

Vegard Tronhus, som er administrerende direktør i Cellus, mener Daniels dårlige erfaring med SMS-auksjonen, skyldes oppstartsproblemer, og at tjenesten var ny da 14-åringen valgte å benytte seg av den.

– Antakelig var dette den første eller andre auksjonen vi avholdt, sier Tronhus, og legger til at han husker henvendelsen fra familien på Romerrike.

– Var nok uheldig

– Han var nok litt uheldig, sier Tronhus, som hevder at det per i dag ikke er noen som klager på auksjonstjenestene til selskapet.

Årsaken til at 14-åringen ikke

klarte å stoppe SMS-meldingene, skal være at han forvekslet rekkefølgen på ordene i stoppkommandoen, slik at denne ikke ble plukket opp av datasystemet til Cellus.

– Dere synes ikke det er kynisk å utnytte barn på denne måten?

– Det vi gjør med denne auksjonen er at vi sender ut en melding til brukerne om hvordan man kan stoppe SMS-ene. Man kan også sende «hjelp»-meldinger til oss. Men vi har nå luket bort de verste problemene, og forbedret kommunikasjonen, sier den administrerende direktøren.

Kan få kompensasjon

– Vi ønsker å være de snilleste guttene i klassen, så når vi mottar en klage eller henvendelse til supportavdelingen, så går vi inn på loggen. Er det feil, eller dersom kunden har misforstått, så kompenserer vi med gratis meldinger, i en størrelsesorden på opptil femti meldinger. I visse tilfeller avtaler vi med kunden at de kan sende oss en faktura, legger Tronhus til.

– Det som er viktig da er at de oppgir telefonnummeret de har sendt fra, slik at vi kan undersøke i

loggen vår. Da vil vi nemlig se det – i loggen vår – dersom brukeren har misforstått noe, sier Tronhus.

– Dere retter dere først og fremst mot unge brukere?

– Akkurat det er ikke helt sant. Så lenge vi har holdt på, altså helt siden mai 2002, har vi levert tjenester til rundt 1,7 millioner unike kunder, og det er omtrent halvparten av alle mobilbrukere i Norge, sier Tronhus.

– Hvor mange av disse er barn?

– Det greier vi ikke å finne ut av, for vi ser bare telefonnumrene. Telenor og NetCom vil heller ikke oppgi dette eller alder til oss. Det synes vi er synd, fordi vi kunne brukt det til å utvikle nye tjenester, mener Tronhus. Han vil ikke ut med hvor stor omsetning selskapet har, men hevder at Cellus er en av de ledende aktørene på SMS-markedet.

– Mottar dere mange reaksjoner fra foreldre?

– Ja, det finnes en del morsomme historier fra vår supportavdeling, sier Tronhus.

– Vi vil oppfordre foreldre til å være oppmerksomme på hvordan ungene deres bruker telefonen. Noen ganger er det jo slik at foreldrene ser fakturaen, og lurar på hva det er de har fått regning på. Etter en samtale med vår supportavdeling, finner foreldrene ofte fort ut at barna deres har brukt tjenester hos oss, og at de har et bevisst forhold til den. Det vi gjerne ser det på er at barna for eksempel har bestilt en navnelogo på et kjent navn, sier den administrerende direktøren.

Lite anstendig

Benedicte Bergseng Mælan, som er juridisk rådgiver i Forbrukerrådet, mener et selskap beveger seg ned mot et lite anstendig forretningsforhold når de indirekte forsøker at et barn setter seg i gjeld.

– 14-åringer kan jo ikke stifte gjeld, understreker hun.

– Generelt må aktører som retter seg mot denne kundegruppen, ta hensyn til at det er barn det er snakk om. Man må vise stor forsiktighet ovenfor denne kundegruppen. SMS-tjenester er dessuten en trendy greie, og det skapes et press

– i forhold til de yngre kundegruppene – som jeg er svært skeptisk til. Det kommersielle presset mot barn og unge er bekymringsfullt, og det må næringslivet ta hensyn til. Selvfølgelig må foreldrene ta ansvar, men det er ikke slik at de alene har ansvaret. Det har også leverandørene, sier Bergseng Mælan.

Hun sier at Forbrukerrådet vil se nærmere på den lovmessige delen av dette:

– Det er veldig uklare forret-

ningsforhold her, som involverer flere parter. Både barn, foreldre, mobiloperatøren og selskapet som leverer SMS-tjenester. Vi ser at denne typen tjenester krever at det er veldig klare avtaleforhold. Produktet gjør også at det må være en ryddig og god informasjon, sier den juridiske rådgiveren.

Forbrukerombudet har også mottatt klage på Cellus. Forbruker-rapporten kommer derfor også til å følge opp saken i neste nummer av bladet. ♦

– Det var kjipt å se at saldoen på kontantkortet ble tømt, uten at jeg kunne gjøre noe for å stoppe det, sier Daniel Schmidt.

Nokia best

– Motorola billigere

Nokia 6310 vinner vår siste test av mobiltelefoner. Men du får en nesten like god telefon dersom du velger Motorola v66i. Dessuten er den billigere.

tekst GEIR RØED foto ICRT

DENNE TESTEN av 21 mobiltelefoner, viser at alle mobiltelefonene får gode karakterer, kanskje med unntak for Nokia 5210 som får tre.

Men titt på delkarakterene. Der finner du forskjeller som kan være viktige for deg.

Dessuten er pris selvsagt viktig. I forhold til pris må Nokias nye kameratelefon, 7650, ses på som testens desiderte taper. Nokias nye flaggskip får en svak firer.

Den kan ikke brukes i USA, den er stor og tung (141 gram), den har lite stand-by-tid (ett døgn) og under testingen oppsto det problemer med skjermen. Likevel koster telefonen over 5000 kroner, og er

dermed testens dyreste.

Den store forskjellen på Nokia 7650 og de fleste andre, er at Nokia-telefonen har kamera. Det er for øvrig behørig omtalt på side 10-11.

Alle telefonene i denne testen har wap og vibrasjonsvarsling. Dessuten får stadig flere telefoner fargeskjerm. Av de 21 vi har testet her, har fire fargeskjerm.

Det punktet mange av mobiltelefonene får dårligst karakter på, er kvaliteten på bruksanvisningen og skjermstørrelsen. Blant annet får Motorola v66i, testens nest beste, bare en toer på skjermstørrelsen.

Men bortsett fra det, er det lite

som skiller testvinneren Nokia 6310 og Motorola v66i. Motorola har ikke bluetooth, som gjør at den kan kommunisere trådløst. Den er derimot tilrettelagt for det amerikanske mobilsystemet, i motsetning til testvinneren Nokia. Motorola-telefonen får også skryt for god batterikapasitet.

Prisene som er oppgitt, er veiledende priser. De fleste telefonene selges imidlertid langt billigere, fordi teleselskapene subsidierer. Studer du tilbudene på mobiltelefonene sammen med denne testen, skulle alt ligge til rette for å gjøre et godt kjøp.

test fakta

PRODUKTER:

Vi har testet 21 modeller fra de fem ledende mobiltelefonprodusentene. Alle modellene selges i Norge. Dette er en fortløpende test. Mobiltelefonene testes etter hvert som de kommer på markedet. Seks av de 21 er testet nå i høst. De andre ble testet tidligere i år.

SAMARBEID:

Testen er gjort av den belgiske forbrukerorganisasjonen Verbruikersunie, på oppdrag av den europeiske testorganisasjonen ICRT.

HVA ER TESTET?

Telefonene er testet for alle grunnleggende funksjoner.

TOTALKARAKTER:

Karakterene er gitt på en skala fra 1 til 5, der 5 er best.

LEVERANDØRER:

Ericsson, tlf: 66841500
 Motorola, tlf: 23288000
 Nokia, tlf: 67107500
 Samsung, tlf: 22086300
 Siemens, tlf: 22633000
 Sony, tlf: 66841500

Vi tester mobiltelefoner

	Pris	Testet	Triband - kan brukes i USA	WAP	Fargeskjerm	Vibrasjonsvarsling	Bluetooth*	Stemmestyring	Samtalekvalitet 20 %	Batterilevning 20 %	Samlet følsomhet 20 %	Bruksanvisning	Skrive-egenskapene (gms)	Skjermstørrelse SMS	Samlet brukenemlighet 25 %	Bærbarhet 10 %	Falltest 5 %	Total karakter	
Nokia 6310	3300	mai-02	nei	ja	nei	ja	ja	ja	4	5	5	3	5	3	4	3	4	4	Bra
Motorola V66i	2490	des-02	ja	ja	nei	ja	nei	ja	4	5	4	3	4	2	4	4	5	4	Bra
Sony Ericsson T68i	4500	sep-02	ja	ja	ja	ja	ja	ja	4	5	5	2	4	4	4	4	5	4	Bra
Ericsson T 68	4500	mai-02	ja	ja	ja	ja	ja	ja	4	5	5	2	4	4	4	4	5	4	Bra
Samsung SGH-N620	2590	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	3	5	5	4	2	4	4	5	4	Bra
Samsung SGH-T100	4990	sep-02	nei	ja	ja	ja	nei	ja	4	4	4	5	5	3	4	3	5	4	Bra
Nokia 3510	1800	des-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	5	3	4	2	4	4	5	4	Bra
Motorola V60i	3990	des-02	ja	ja	nei	ja	nei	ja	3	5	4	3	4	2	4	4	5	4	Bra
Nokia 6510	3200	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	4	2	5	3	4	4	5	4	Bra
Samsung SGH-N500	1690	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	4	5	5	2	4	4	5	4	Bra
Nokia 3410	1500	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	5	2	5	3	4	3	5	4	Bra
Ericsson R600	1995	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	nei	4	4	5	2	4	4	4	4	5	4	Bra
Sony Ericsson T200	1995	des-02	ja	ja	nei	ja	nei	nei	3	4	5	1	4	2	3	4	5	4	Bra
Siemens M50	1890	des-02	nei	ja	nei	ja	nei	nei	4	4	4	4	5	2	4	4	4	4	Bra
Ericsson T 65	1995	mai-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	4	4	3	3	4	4	4	4	5	4	Bra
Nokia 7650	5290	des-02	nei	ja	ja	ja	ja	ja	4	4	4	5	4	4	4	2	5	4	Bra
Ericsson T66	3590	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	nei	3	4	4	2	4	2	3	5	5	4	Bra
Motorola V70	4490	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	3	3	3	2	4	4	5	4	Bra
Motorola T 191	1590	mai-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	4	2	3	2	3	4	5	4	Bra
Samsung SGH-A400	3990	mai-02	nei	ja	nei	ja	nei	nei	3	3	3	5	4	1	4	4	5	4	Bra
Nokia 5210	2300	sep-02	nei	ja	nei	ja	nei	ja	3	4	2	3	5	2	4	4	5	3	Middels

© Forbruker-rapporten 5 = svært bra! 4 = bra 3 = middels 2 = under middels 1 = dårlig ! = best i test
 Forbruker-rapportens produkttester finner du på www.forbrukerradet.no
 *Tilrettelagt for trådløs kommunikasjon

Illustrasjon

Priskrøll ved pc-kjøp på nett

Den mannlige studenten bestilte en bærbar pc til nærmere 13 000 kroner, men få dager etter netthandelen, fikk han beskjed om at sluttregningen ville komme på rundt 28 000 kroner.

tekst HEGE EILERTSEN

IT-STUDENTEN, som tidligere i høst ville kjøpe en bærbar pc via nettsidene til pc-produsenten Dell, forteller at han etter å ha gjennomført bestillingen, fikk en bekreftelse på at ordren var mottatt. Han fikk også beskjed om at han nå bare skulle sette penger inn på konto. Beløpet han ble bedt om å betale var på 12 817 kroner.

Feil på nettside

– Tre dager etter at pengene var overført, fikk jeg beskjed om at varen skulle være meg i hende innen fem døgn. Men den fjerde dagen ringte en selger, og beklaget at han måtte heve kjøpet på grunn av en feilprising. Det var en feil på nettsiden deres som gjorde at prisen hadde blitt redusert når jeg valgte en dyrere prosessor, visstnok. Men er det min feil? Har ikke jeg rett på varen når jeg har betalt? spør studenten.

Han forteller at selgeren mente han kunne finne en annen løsning til ham, men at han ikke kom med noe tilbud som var fristende å slå til på.

– Jeg kontaktet Dell i Sverige for å høre hvilke rettigheter de mente jeg hadde, og der sa de at

jeg i utgangspunktet hadde rett på varen når hele beløpet var betalt, forteller studenten.

Riktig så enkelt skulle det imidlertid ikke være. For prisdifferansen mellom det første tilbudet på nett – og den egentlige prisen – kom på nærmere 15 000 kroner.

– Ettersom tilbudet ville innebære mer enn 50 prosent rabatt, så fikk jeg senere vite at de ikke kunne gjennomføre salget, sier studenten.

Ventet på penger en måned

Dermed ble han både uten pc og penger. For pengene til det som skulle være et hyggelig pc-kjøp, ble først tilbakeført til kontoen hans én måned etter at kjøpet ble hevet.

– Jeg har enda ikke fått noen kompensasjon for dette, sier han skuffet.

Da Forbruker-rapporten kontakter Carsten Hasselbalch – som er administrerende direktør for Dell i Norden – sier han først at han ikke har hørt noe om at selskapet har oppgitt feil priser på Internett. Ordrebekreftelsen IT-studenten har fått fra Dell, bekrefter imidlertid at pc-en ble priset til 12 817 kroner. Etter å ha undersøkt saken nærmere, og snakket med den norske

ledelsen for Dell, bestemmer derfor Hasselbalch seg for å gi studenten et nytt tilbud. Han kan få kjøpe en annen pc – til en verdi av rundt 28 000 kroner – for 19 000 kroner.

Må dekke rabatten selv

– Jeg setter pris på at Dell har prøvd å ordne opp, og at de innrømmer feil. Men jeg vet ikke om jeg kommer til å slå til på tilbudet eller ikke, sier studenten, noe oppgitt.

Det «rabatterte tilbudet» fra Dell innebærer nemlig at han selv må punge ut med mellom 5000 og 6000 kroner mer enn det han i utgangspunktet ville kjøpe en bærbar pc for.

– Jeg må jo vurdere det, for det er et godt tilbud. Men i utgangspunktet føler jeg meg litt snurt. Jeg synes egentlig de burde latt meg få pc-en til den opprinnelige prisen i stedet. For jeg trodde virkelig at når jeg hadde betalt, så var eiendomsretten min, sier IT-studenten.

Han betegner det som en prinsipp sak, og legger til at han synes Dell burde ordnet opp med en gang, i stedet for at han selv måtte bruke mye tid på det.

Danske Carsten Hasselbalch synes imidlertid at Dell strekker seg

langt med det nye tilbudet:

– Han vil få en pc til en fantastisk god pris, sier den administrerende direktøren.

– Vi har ikke kunnet finne noen feil. Men studentens utskrift viser jo at prisen han fikk var lavere, så da må vi jo stole på ham, sier Hasselbalch, og legger til at Dell taper penger på løsningen.

– *Hva med andre kunder som måtte oppleve det samme hos dere?*

– Vi har ikke funnet noen tilsvarende saker hos oss. Men det er klart at vi, som alle andre, kan få feil på sidene våre. Oppdager vi noen, så skal vi ordne opp. Men vi håper ikke det blir mange, sier Hasselbalch.

I den nye forbrukerkjøpsloven – som trådte i kraft 1. juli i år – advares forbrukere mot å inngå avtaler om forskuddsbetaling.

Mer om den nye forbrukerkjøpsloven, og netthandel, finner du på forbrukerportalen.no. ♦

Vi påvirker dine kjøp

Nesten samtlige av Forbruker-rapportens lesere hevder at de blir påvirket av bladets kjøpsråd, viser en omfattende leserundersøkelse.

Hele 10 700 av Forbruker-rapportens lesere svarte på et spørreskjema i forrige utgave. Svarene er interessante - og svært oppløftende for bladets redaksjon.

- 48 prosent sier at de i stor grad blir påvirket av Forbruker-rapporten, når de skal kjøpe produkter eller tjenester. Like mange sier at de blir litt påvirket. Bare drøyt tre prosent sier at de i mindre grad eller ikke i det hele tatt, blir påvirket.
- 93 prosent av leserne leser som regel eller alltid, bladets tester. Drøyt 70 prosent leser alltid eller som regel, reportasjene og småstoffet.
- 89 prosent mener Forbruker-rapporten ofte tester produkter de er interessert i. 83 prosent bruker bladets tester aktivt ved nyanskaffelser, mens 86 prosent stoler mer på Forbruker-rapportens tester enn andres tester.
- Leserne er generelt svært opptatt av tester. Ikke bare tradisjonelle tester av elektro-produkter, men også av tjenester. 62 prosent av leserne ønsker at vi skal teste private tjenester, mens 44 prosent ønsker tester av offentlige tjenester. 57 prosent ønsker også mer stoff om forbrukernes rettigheter.
- 81 prosent av leserne mener at bladet bør beholde sin nåværende form og utgivelsesfrekvens, med 10 nummer i året. 70 prosent vil også at bladet fortsatt skal være reklamefritt, mens 17 prosent sier ja takk til reklame.

Som takk for hjelpen, får følgende fem lesere 10 Flax-lodd hver i posten:

Disse fem er:

Anne-Grete Strauman, Levanger
Bent Danielsen, Stavanger
Guri Schultz Gundersen, Lillehammer
Olaf Hansen, Ballangen
Oddvin Stenberg, Oslo

Vi gratulerer!

Kontantsjekker fra Canal Digital

– Hva gjør man når en tv-forretning ikke vil ta imot kontantsjekker fra Canal Digital, spør en leser.

– Oppsøk en annen forhandler, lyder rådet fra bedriften som tilbyr satellittbaserte underholdnings- og informasjonstjenester.

– Jeg har opplevd at forhandlere nekter å ta imot kontantsjekker på 400 kroner fra Canal Digital, fordi Canal Digital ikke løser inn sjekkene fra forhandlerne. Dette fører til at kunder ikke får benyttet seg av lokketilbudet på 400 kroner i rabatt, på deler som er nødvendige i forbindelse med overgangen til digital satellittmottaker, forteller en leser.

– Resultatet blir at kundene i stedet må betale full pris for disse delene, sier han, og lurert på hva årsaken er.

Prosjektleder Silje Griegg Fachin, bekrefter at Canal Digital har fått noen henvendelser på den samme problemstillingen tidligere. Hun forklarer dette med at noen tv-forhandlere er autoriserte Canal Digital-forhandlere, mens andre ikke er det.

– Vi kan ikke tvinge noen forhandlere til å ta imot disse sjekkene. Det eneste vi kan gjøre, er å vise kunden videre til en annen forhandler. Men i de henvendelsene vi har hatt, har vi løst dette på den måten at kunder har fått penger refundert hos oss via abonnementet. Så hvis det er noen som har problemer, så er det bare å ta kontakt med oss, oppfordrer hun.

Kort sagt...

-Hva jeg mener om potetene? Jeg føyer meg inn i rekken av kondolanter.

*Kokk Lars Erik Underthun,
Feinschmecker Spisested, til VG*

Dårlig vin? Returner den til polet!

– Undersøkelser viser at mellom to og fem prosent av all vin er ødelagt av korkfeil. Det skriver Dine Penger.

Nordmenn heller med andre ord ikke bare i seg edle dråper, men også vin som er for dårlig, eller rett og slett ødelagt. Likevel: ifølge tall som Dine Penger skal ha fått tilgang på, returneres bare om lag 0,2 prosent av all vinen som selges på Vinmonopolet.

Men vin med kvalitetsfeil erstattes av polet, hvis du returnerer den. Kravet er at en tredel av innholdet må være igjen på flasken.

Hvordan merker man så at man har fått med seg dårlig eller ødelagt vin? Jo, korksmaak på vinen skal også kunne kjennetegnes ved at vinen lukter av mugg eller kjeller. Det skal gjøres vinen nærmest udrikkelig, fordi årsaken er at vinen reagerer på et kjemisk stoff i korken som ikke skal være der.

Oksiderte viner skal - på sin side - minne litt om gjæret saft. Dette kan blant annet skje hvis vinkorken tørker og sprekker, og dermed slipper til oksygen. Vinen kan miste fruktigheten, og bli «flat og kjedelig» på smak. Oksiderte viner skal også kunne få en tilnærmet eddiksmak.

Vin med kvalitetsfeil erstattes av Vinmonopolet, hvis du leverer den inn.

Kort sagt...

- Som konsument i Norge er det mange valg jeg ikke får. Jeg kan ikke kjøpe garantert mørt, selv om det står på pakken.

Einar Risvik,
forsknings-
direktør i Mat-
forsk i Natio-
nen-kronikk.

Illustrasjonsfoto

Avgiftskrav etter et halvt år

En vakker junidag i år passerte en av våre lesere, en eldre herremann, Raukerud bomstasjon i Østfold uten å betale.

Egentlig fy.fy. Men for å unngå tilleggsavgift, gikk han innen tre dager innom en bensinstasjon og betalte for seg - slik praksis er. Dermed kunne han glemme tilleggsavgift. Trodde han.

For når nettene har blitt lange og vinterkulda trenger inn i marg og ben, dette det plutselig en dag ned et krav fra Østfold bompengeselskap i postkassen til vår eldre leser.

315 kroner. 15 kroner for passeringen og 300 kroner i tilleggsavgift. Bompengeselskapet har ikke registrert innbetalingen!

- Det heter jo at man skal ta vare på kvitteringer i tre år. Men heller ikke jeg er så nøye med å ta vare på så små kvitteringer som en bompengepassering, sier vår leser.

Heldigvis fant han kvitteringen etter et par timers leting, og kan dermed bevise at han har gjort opp for seg.

Men skal det virkelig være slik at det er vi forbrukere som har bevisbyrden?

Vaskemaskinpris i nr. 8

I Forbruker-rapporten nummer 8/2002, som kom i oktober, hadde vi en omfattende test av vaskemaskiner.

Både i denne testen og i andre tester, oppgir vi veiledende priser, som vi har fått fra leverandør/importør. En av vaskemaskinene, Aeg-maskinen, var priset til 6490 kroner.

Flere av våre lesere har imidlertid fått oppgitt en pris på over 8000 kroner i butikkene de har vært i. Forbruker-rapporten har tatt opp dette med importøren Electrolux. De hevdet først at den laveste prisen er en «fast tilbudspris» som skal gjelde i lang tid fremover. Senere har det vist seg at dette gjelder kun i noen utvalgte butikker. Alle andre forretninger har den høyeste prisen. Forbruker-rapporten beklager at prisen i tabellen i nummer 8/2002 kan være misvisende.

Kort sagt...

- Det nye massasjeapparatet er utviklet i Parma-distriktet i Italia, og skal massere skinkene flere ganger i modningsprosessen.

Skinkeprodusent
Vidar Heggebotten i Skjåk,
til Nationen.

Tyveri fra arbeidsplass

Hvem skal dekke tapet når en blir frastjålet vesken sin på arbeidsplassen? Bedriften som den fornærmede jobber i, eller den private innboforsikringen?

Spørsmålet kommer fra en kvinnelig leser av Forbruker-rapporten. Hun forteller at veska hennes heldigvis kom til rette etter at den ble stjålet fra kontoret hennes, men at den stinket og var ødelagt etter et opphold i et søppelspann.

- Arbeidsplassen min vil ikke dekke dette tyveriet, og sier at innbo- eller husforsikringen må dekke slikt noe. Hva er vanlig praksis i saker som dette? undres hun.

Informasjonssjef i If, Emma Elisabeth Vennesland, sier at dersom en If-kunde har privat innboforsikring, så dekkes tyveri på arbeidsplassen med opptil 5000 kroner dersom arbeidsplassen er åpen for alle.

- Men hvis tyveriet skjer fra et lukket eller låst kontor, så settes det ingen grense for dekning av tap av verdier, sier hun.

Forsikringsselskapet forutsetter imidlertid at penger - eller verdisaker som kamera, smykker eller pels - skal være innelåst.

Hos Vesta får Forbruker-rapporten opplyst at tyveri av veske ikke dekkes av reiseforsikringen, eller en kontorforsikring dersom en sitter i åpent landskap.

- Når det gjelder innboforsikringen, så er det en egenandel på mellom 2500 og 4000 kroner, så det kommer litt an på hva som blir stjålet, sier informasjonsmedarbeider Åse Lill Hestvik.

- Du har også noe som heter verdigjenstandsforsikring, og her er egenandelen på 10 prosent. Så dersom det er en forsikret verdigjenstand som blir stjålet, så beregnes egenandelen ut fra hvor mye du har forsikret den aktuelle gjenstanden for, legger hun til.

Hvem skal dekke tapet når vesken blir stjålet fra arbeidsplassen?

Før hadde vi bare Rimi, Rema, Coop og Meny. Nå har vi Sverige, der alle kan spare tusenlapper. Og snart får vi tyske Lidl. Det vil bli en revolusjon i dagligvaremarkedet for norske forbrukere.

Hele Norge

Sve

Drar du to turer på grensehandel til Sverige, og kjøper fulle kvoter, har du spart nok til en Syden-tur.

tekst og research JARLE OPPEDAL foto og research SVEN MOE BJØRNSON ill.: HANS ARNE HALDORSEN

I ALLE FALL om du bor noenlunde nær grensen. Så lave er svenske-prisene at selv bergensere kan kjøre til Svinesund og tilbake med dagsturkvote - og likevel lønner det seg. Problemet for vestlendingene er avstanden, ikke prisen. Derfor bør vestlendingene vurdere å ta helgetur med fly tur/retur, leie bil på Gardermoen, kjøre til Svinesund og overnatte på hotell i Strømstad. Det er likevel tusenlapper å spare. Problemet blir i grunnen mest den enorme varemengden.

Under halv pris

Hva er det som får så mange til å utstå så mye for en tur til Svinesund? Er det så mye billigere? Er det virkelig verdt turen?

Svaret er ja! Det er så mye billigere at det er verdt turen. Og det er grunn god nok for svært mange.

Tommelfingerregelen er at du får varene til halv pris. Ikke hver vare, men i gjennomsnitt sparer du lett et like stort beløp som du bruker. Da vi sjekket priser i månedsskiftet oktober/november, ville varene i vår personkvote som kostet 2000 kroner i Sverige, ha kostet oss 4100 i Norge. Altså under halv pris i Sverige.

Vanlig handletur

Vi ville se hva vi kunne spare på en Sverige-tur ved å fylle alle tillatte kvoter, og samtidig ikke

lete halve Sverige rundt etter de absolutt billigste varene. Derfor valgte vi å gjøre prisundersøkelsen på en måte som stemmer overens med folks handlemønster i det daglige. Vi hentet priser fra en tilfeldig butikk på Svinesund, og en tilfeldig butikk i Oslo. De fleste har en nærbutikk her hjemme hvor de normalt handler. På Svinesund velger de gjerne den butikken som ligger nærmest den parkeringsplassen de finner.

Også i Norge har vi oppført oss som vanlige handlende. Vi sjekket prisene på Rimi Linderud, journalistens nærbutikk, for de varene som fantes der. Det de ikke hadde, fant vi på Ica Linderud. Alkoholprisene er fra Vinmonopolet.

4000 kilometer

Om to personer drar på dagstur over grensen for å handle, kan de ta med varer for 2000 kroner hver, altså til sammen 4000 kroner. Med de prisene vi fant, og vi holdt oss nøye innenfor alle kvoter, sparte vårt par 4200 kroner. Altså omtrent en Syden-tur til en av dem. Neste handletur finansierer Syden-turen for den andre.

Om vi dropper Syden, og spør hvor langt fra grensen du kan bo, og likevel kunne dra på lønnsom svenskehandel, er svaret at du kan bo i hele Norge. Et par har nemlig spart 4200 kroner som de kan bruke på transporten.

Vi forutsetter da at man allerede eier en bil, slik at Sverige-turen bare drar på seg variable kostnader som bensin og slitasje. Da vil en krone per kilometer være en forsvarlig kostnad.

Selv med statens satser for bilhold, 3,50 per kilometer (bil og en passasjer), vil et par kunne tilbakelegge 1200 kilometer, eller omtrent strekningen

e på nskehandel

Bergen–Svinesund tur-retur. Tobakskvoten alene finansierer turen fra Oslo til Svinesund.

10 000 kroners-tur

Da har vi ennå ikke vurdert hva du sparer på å være borte over natten. For om du er mer enn 24 timer i utlandet, kan hver person ta med varer for inntil 5000 kroner. Og med halv pris sparer du like mye som du bruker. Da vil et par som er innstilt på å handle for 10 000 kroner, også spare drøye 10 000 kroner. Noe som gir rom for virkelig å kunne flutte seg natten over.

Vi ser imidlertid et problem her. Om dere grensehandler mat for 10 000 kroner, blir varemengden så stor at dere kan komme i diskusjon med tollmyndighetene om hvorvidt dette kan være til eget bruk. For det skal det være. Men om dere nå kjører helt fra Bergen, er det kanskje ikke så unaturlig at dere velger å handle stort en sjelden gang.

Hva er billig?

Det handler ikke bare om sprit, tobakk og kjøtt rett over grensen. Svært mye er svært mye billigere. Som mange vet, er kvotevarene storsparere. Det går godt an å spare over 60 prosent på kjøtt, rundt 60 prosent på tobakk og nesten 40 prosent på alkohol. Men det går også helt greit an å kjøpe en rekke andre varer til rundt halv pris. Knekkebrød, potetmos, ferdig frossemat, hermetikk, margarin, frosne grønnsaker, forskjellige oster, spagetti, ris og fisk. Frossen torskefilet og rødspettefilet får du 45 prosent billigere i Sverige.

Tyttebær og sylteagurk får du til bare rundt en firedel av prisen i Norge.

I kjøttdisken er det kyllingen som vinner, med rundt 70 prosent

Fly og taxi fra Bergen

Hvis dere har bruk for et par hundre kilo dagligvarer, kan dere kjøpe dem på Svinesund selv om dere bor i Bergen.

Med rundt 10 000 sparte kroner kan et par, selv om dere må overnatte på hotell, faktisk ta fly fra Bergen til Oslo, flytoget fra flyplassen, taxi fra Oslo til Svinesund og samme vei tilbake. Siden varemengden blir over 200 kilo, tar vi også høyde for at dere får trailerfrakt av varene fra Oslo til Bergen. Hele greia sparer dere likevel for en tusenlapp.

De mer økonomiske dropper selvsagt taxi, flytog og trailer, men flyr over og leier seg en bil på Gardermoen. Frysevarene tar de på flyet og resten sender de. Det kommer på rundt 5000 kroner. Da er det fortsatt rom for en Syden-tur for én person...

Sparemulighet på to personkvoter mer enn 24 timer	kr 10 000,-
Fly t/r Bergen - Oslo for to (helgetur bestilt minst 14 dager før)	kr 2 638,-
Flytog t/r Oslo – Gardermoen	kr 560,-
Taxi Oslo – Svinesund t/r	kr 3 525,-
Hotell Laholmen dobbeltrom en natt (1 250 SEK)	kr 1 038,-
Frakt Oslo- Bergen Nor-Cargo (20 kg frysefrakt, 200 kg stykk gods)	kr 1 241,-
Sum	kr 9 002,-

► «rabatt». Hel kylling, bryst, vinger eller lår. Det er dramatisk mye billigere alt sammen. Men også and og kalkun er rimelig. Det samme gjelder kjøttdeig, karbonadedeig og ferdige hamburgere. Bacon er også en vinner på høyde med kyllingen, men ikke svinekotelettene og ribba, heller ikke indrefiletten. De er «bare» rundt 40 prosent billigere.

Falukorv kjøper du bare i Sverige. Den koster nesten fem ganger så mye i Norge. Så er den da også svensk.

Det er derimot ikke Espuna Serrano-skinke fra Spania. Den finnes både hos Max-i-mat og hos Ica. Helt like pakker, nøyaktig samme produktet. Men 44 prosent billigere i Sverige. En 250 grams pakke koster 103,90 kroner på Ica. I Sverige koster den 69,90 svenske eller 58 norske kroner.

Coca-cola på boks er populært, men ikke så veldig billig. Er du ute etter selve colaen, kan du like gjerne kjøpe store flasker hjemme. Heller ikke brunost eller potetgull er spesielt billig i Sverige. Rosiner, kaffe og Nutrilett kan du også la ligge.

Andre varer

Vi har ikke sjekket priser på annet enn daglig-

varer, men grensemarkedene bugner jo av både elektronikk, klær, CD-plater og video. Ut fra antallet besøkende på disse butikkene å dømme, virker det som om det kan være penger å spare her også.

Også kapitalvarer er stort nær grensen. Både møbler og annen innredning, båter og biler omsettes i heftig tempo til nordmenn. Butikkene hjelper til med toll og frakt.

Bilreparasjoner og service er det nå så mange nordmenn som får gjort i Sverige, at det blir lange ventelister på bilverkstedene på svensk side. Skal du reparere bilen, så husk at før nyttår skal du betale avgift for reparasjonen. Etter nyttår, med nye regler, vil også reparasjoner etter alt å dømme inngå i beløpskvoten.

Og skal du likevel til Sverige på handletur, er det som regel en god idé å fylle opp tanken i Sverige. Det blir 10 til 20 prosent billigere. En «rabatt» som ville blitt oppspist om krona sveket seg. Knapt 20 prosent av prisforskjellene kan tilskrives valutaen.

Husk at også bensin skal inngå i beløpskvoten, selv om det nesten er umulig å kontrollere.

HANDLELISTE

Kvote pr pers.	Enhet	Innkjøp 2 pers	Svensk pris NOK	Norsk pris NOK	Spart NOK	Spart % av Norsk pris
Kyllingbryst BFI	1 kg	3 kg	146,91	414,92	268,01	65 %
Bacon *	1 kg	2 kg	98,78	319,00	220,22	69 %
Salami Gøl	900 gram	900 g	49,38	175,05	125,67	72 %
Kjøtt	3 kg	5,9 kg	295,07	908,97	613,90	68 %
Lysholm Linie Akevitt	0,5 l	1 l	320,38	420,00	99,62	24 %
Blue Nun 2001	0,75 l	1,5 l	81,35	150,00	68,66	46 %
Jacob's Creek Shiraz Cabernet 2000	0,75 l	1,5 l	114,54	179,80	65,26	36 %
Kopparbergs Original	0,5 l	1 l	65,72	153,28	87,56	57 %
Alkohol	8 l	8 l	581,99	903,08	321,10	36 %
Plomme i Madeira - Anton Berg	300 g	900 g	74,45	164,70	90,25	55 %
After Eight	400 g	800 g	49,63	111,68	62,05	56 %
Godis i løsvækt	100 g	300 g	17,70	32,70	15,00	46 %
Sjokolade og sukkervarer	2 kg	2 kg	141,78	309,08	167,30	54 %
Sukker	12x1 kg	10 kg	82,30	105,00	22,70	22 %
Sigaretter Prince	10 x 20 sig.	20 pk a 20	489,80	1 158,00	668,20	58 %
Revet ost	1 kg	2 kg	82,18	204,00	121,82	60 %
Port Salut	1 kg	1 kg	57,69	105,00	47,31	45 %
Tyttebær	1 kg	2 kg	56,44	199,43	142,99	72 %
Camembert	250 g	1 kg	64,74	124,00	59,26	48 %
Agurk	1 kg	1 kg	16,60	39,75	23,15	58 %
Ris Jasmin Kato	5 kg	5 kg	41,10	72,25	31,15	43 %
Broccoli Euroshopper	1 kg	2 kg	31,38	77,78	46,40	60 %
Andre landbruksprod.	7 kg	14 kg	350,13	822,21	472,08	57 %
SUM FASTE KVOTER			1 941,07			
Margarin	500 g	9,5 kg	86,74	237,50	150,77	63 %
Lasagne Fam. Dafgård	1 kg	6 kg	159,36	313,57	154,21	49 %
Rødspettefilet Gamba Foods	1 kg	10 kg	788,50	1 430,00	641,50	45 %
Torskefilet Rasco	800 g	8 kg	576,88	990,00	413,12	42 %
Knekkebrød Wasa husmann	500 g	5 kg	98,75	216,00	117,25	54 %
Potetmos Euroshopper	500 g	5 kg	141,10	305,56	164,46	54 %
Hermetiske erter (grønne)	2 kg	6 kg	49,80	112,50	62,70	56 %
Sylteagurk Spar	1,55 kg	3,1 kg	26,38	101,02	74,64	74 %
Spaghetti Euroshopper	3 kg	12 kg	72,72	204,00	131,28	64 %
Gløgg Åkesson	0,75 l	3 kg	59,43	154,80	95,37	62 %
Rest beløpskvote (2 000 kr x 2)		67,6 kg	2 059,66	4 064,94	2 005,29	49 %
TOTALT			4000,72	8271,28	4270,56	52 %
Bensin Tanken + 10 l						
Bensin 95 blyfri Q8 Svinesund	1 l	60 l	468,00	505,20	37,20	7 %
Diesel Q8 Svinesund	1 l	60 l	397,80	493,20	95,40	19 %

Slik gjorde vi det

Turen:

Vi ville finne ut hvor mye det var å spare på grensehandel for en person som ikke følger spesielt godt med på prisene. Vi var ikke interessert i å lete etter de billigste varene, men tenkte oss at vi kjøper det vi trenger i en tilfeldig valgt butikk. Slik vi tror folk flest gjør det. Vi havnet hos Max-i-mat på Svinesund, fordi den var nærmest.

Prisene:

Prisene på snop og tobakk er innhentet hos Godis-huset og Gottebiten, vegg i vegg med Max-i-mat. Sammenlikningsprisene er hentet på samme måte. Som folk flest, sammenliknet vi med nærbutikken vår. I dette tilfellet var det Rimi på Linderud-senteret i Oslo. De varene som ikke fantes der, fant vi på Ica Linderud.

Vareutvalget i tabellen:

Vi har plukket priser tilfeldig på litt av hvert av varer. Vi har ikke lett etter billige varer. Eksempelvis har vi ikke priser på te og såpe, varer som også skal være betydelig billigere i Sverige. Alkohol, tobakk, snop og kjøtt er likevel selvfølgelig valg.

Vareutvalget i handlekurven:

Vi valgte å fylle alle kvoter som alkohol, tobakk, sjokolade, kjøtt og landbruksvarer først. Dernest så vi hva vi hadde igjen av penger på beløpskvoten, og fylte handlekurven med dagligvarer, slik at også beløpskvoten ble fylt. Vi har ikke med for mye av noe.

Valutakursen:

I Sverige er prisene hentet inn onsdag 30. oktober, og i Norge torsdag 31. oktober. Alle priser er regnet om til enhetspris (kilo-, stykk- eller literpris). Svenske kroner (SEK) er regnet om til norske kroner (NOK) etter Norges Banks midtkurs 30. oktober (kr 81,36) og tillagt to prosent for vekslingsgebyr og rundet av oppover til 83,-. Du får altså 100 SEK for 83 NOK. Det betyr at valutakursen gir 17 % rabatt på alle varer.

Dette får du lov til å ha med:

Hver person over 12 år har lov å ta med toll- og avgiftsfritt til eget forbruk:

Alkohol (over 18 år):

2 liter øl og 2 liter vin inntil 22 %. Personer over 20 år kan ta med 1 liter brennevin eller sterkvin inntil 60%, i stedet for den ene literen med vin.

Fullle kvoter for alkohol og tobakk ved reiser under 24 timer gjelder kun fra landene Sverige, Danmark og Finland.

Tobakk (over 18 år):

200 sigaretter eller 250 gram andre tobakksvarer og 200 blad sigarettpapir.

Sukkervarer (gjelder alle, også personer under 12 år):

5 kilo sukker og 1 kilo sjokolade og sukkervarer.

Landbruksvarer:

Til sammen 10 kilo

Av dette 3 kilo kjøtt/flesk og bearbejdede kjøttvarer inklusive kjøttthermetikk.

De resterende 7 kilo kan omfatte meieriprodukter, korn, melvarer, frukt, bær, grønnsaker og planter.

Bensin/diesel:

Inntil 600 liter i bilens drivstofftank og inntil 10 liter på godkjent reservekanne.

Beløpsbegrensning:

For opphold i utlandet på inntil 24 timer, kan du, én gang pr. døgn, ta med varer, inklusive

kvotene, som totalt utgjør 2000 kroner.

For opphold i utlandet på over 24 timer, er beløpsgrensen totalt 5000 kroner. Du må selv kunne dokumentere oppholdets varighet og beløpenes størrelse.

Beløpskvoten gjelder alle andre typer varer som klær, elektronikk, plater osv. med visse unntak, som er motorkjøretøyer og deler til disse, sykler, kjøleskap, fryserer og fjernsyn.

Forbud:

Bl.a.

- Poteter
- Potteplanter og plantedeler
- Brennevin sterkere enn 60%

Generelt:

Enkeltvarer som overskrider kvotene, kan ikke deles på flere reiser eller på flere personer. Det vil si at dersom to reiser sammen og har totalt fire liters alkoholkvoten, kan tre liters pappvin ikke tas med uten å fortolles. Har du med for mye, kan du selv velge hva du vil fortolle. Har du imidlertid en vare som alene overskrider kvotegrensen (eksempelvis DVD-spiller eller pappvin), må du fortolle hele denne varen.

Fortolling:

Har du med for mye, skal du kjøre på rødt og fortolle det som er for mye. Du kan ikke fortolle mer enn fire liter vin eller fire liter brennevin og 10 liter øl. For tiden lønner det seg ikke å fortolle alkohol kjøpt i Sverige. Prisene vil gå opp i opp med norske priser.

Større kvoter i 2003

Det blir ikke mindre å spare på svenskehandel over nyttår. Finansdepartementet har foreslått både større kvoter og enklere regler.

Alkohol- og tobakskvotene, sammen med bensinkvoten, er det eneste som ikke røres, de blir som før. For øvrig økes kjøttkvoten fra tre til 10 kilo per person. Kjøtt er for tiden det vareslaget hvor det er mest penger å spare. De andre særkvotene på sjokolade, sukker og landbruksvarer fjernes.

Tilbake står vi med beløpsbegrensningen. Og den kommer til å heves. I dag kan hver person over 12 år ta med varer for 2000 kroner på dagstur og 5000 kroner ved reise over 24 timer. Disse beløpene skal heves til 3000 og 6000 kroner.

Utstyr til bilen, sykler, kjøleskap, fryserer og fjernsyn kunne tidligere ikke tas inn i Norge uten fortolling. Disse varene vil med de nye reglene også gå inn under beløpskvoten.

Adgangen til å ta med alkohol og tobakk på dagstur, gjelder foreløpig bare dersom varene er kjøpt i Skandinavia. Etter nyttår gjelder det hele EØS-området.

Hva sier tollerne?

Med bare en hektisk julehandel igjen før de nye reglene kommer, vil kanskje mange påberope seg utvidet kvote allerede på denne siden av nyttår. Det er ikke lurt. Kontrollsjef Wenche Fredriksen ved Tollvesenet i Østfold, sier i alle fall at reglene håndheves. Men signalet fra politisk hold er at folk med et halvt kilo kjøtt for mye ikke skal prioriteres.

Hva hører til kvotene?

For ikke å gjøre noe galt, spurte vi både kontrollsjefen i Østfold og en tilfeldig tollbetjent på Svinesund, om å definere hvilke varer som havnet inn under kvotene. Vi opplevde det som om tolkningene av reglene var til vår fordel.

Brus regnes for eksempel ikke som sukkervare. Frosne ferdigretter med kjøtt som lasagne eller vårruller, regnes ikke som kjøtt, og går utenom kjøttkvoten. Bearbejdede landbruksvarer som knekkebrød, syltetøy, potetmos, spaghetti, hermetiske grønnsaker og margarin (ikke smør), regnes ikke til landbruksvarekvoten. Fisk og skaldyr faller også utenom kvotene. Derfor omfattes alle de nevnte varene bare av beløpskvoten. ♦

Innenfor butikkvinduene på Lidl er det hektisk aktivitet, og fulle poser bæres ut. – Det er svært billig her, sier Tarja Mäkelä, som er på handletur med barna Katja, Janita og Tomi.

Populær tysker m

– Money talks! Derfor er Lidl populær, sier professor Niilo Home.

TV OG DATA SOM LOKKEVARER

Lidl er ikke bare dagligvarer. Lokkevarerne er nemlig helt andre produkter enn mat. Hver mandag og torsdag tilbys billige produkter. Noen ganger er det støvsugere. Andre ganger kan det være datamaskiner eller fjernsynsapparater.

– Det er om lag 30 produkter som tilbys til svært rabattert pris. Når det er tomt, er det tomt. Kundene må komme før det er utsolgt, forteller Juha Laurila i AC Nielsen.

Men ikke regn med at du kan få hjelp dersom du lurer på hvordan du bruker datamaskinen. Det eneste du får lov til, er å betale.

Lidl har også sin egen form for markedsføring. De bruker svært lite avisannonser og flygeblad i postkassene. Eneste markedsføring er kundeblad kundene selv må plukke med seg på Lidl-butikkene.

Neste år vil du se dagligvarepriser du aldri før har sett i Norge, når den tyske lavpriskjeden Lidl åpner sine første butikker her i landet. Problemet er bare at du heller aldri før har sett dagligvarene som selges...

tekst GEIR RØED foto GEIR RØED og PEKKA SAKKI, LEHTIKUVA

TENK DEG AT du går for å handle i nærbutikken din. Innenfor dørene finner du verken Coca-Cola, Tines melk, Gildes pølser eller sigaretter fra Marlboro. Butikken har i stedet blitt en salgsmaskin. Dagligvarene har fått tyske navn – og helt annerledes utseende enn du er vant med.

Greit nok med ukjent mat på Syden-turen. Men i nærbutikken hjemme?

Likevel blir dette snart hverdagen for mange av oss. Den tyske lavpriskjeden Lidl er i full gang med å kjøpe opp eiendommer og bygninger rundt om i Norge, og trolig en gang i løpet av neste år, åpnes de første butikkene.

I Finland åpnet de første Lidl-butikkene i sommer. Mesteparten av dagligvarene er importert fra Tyskland. Gulroten, pilsen og kjøttpålegget – tysk alt sammen! Dessuten er det få valgmuligheter. Det er bare 1000 forskjellige vareslag – under halvparten av det som er normalt i en nordisk lavprisforretning.

Likevel strømmer finnene til de tyske lavpris-butikkene i mye større omfang enn forståelse på segpærene trodde, og konkurrentene fryktet.

– Det er billig her. Svært billig, sier tre-

barnsmoren Tarja Mäkelä, som vi møter utenfor Lidl-butikken i småbyen Forssa, om lag 15 mil nord for Helsingfors. Familien har reist fire mil for å ta helgehandelen hos Lidl.

– Enorm suksess

Familien Mäkelä er ikke alene. Det er en jevn strøm av kunder til Lidl-butikkene Forbruker-rapporten besøker denne fredag ettermiddagen. Inntrykket bekreftes av analysefirmaet AC Nielsen.

– Suksessen har vært enorm. Bare i løpet av de første ukene hadde én av 10 finske husholdninger handlet i en Lidl-butikk. Det er formidabelt, med tanke på at det i denne perioden bare var et titalls butikker – og alle lå utenfor de store byene, sier direktør Juha Laurila i AC Nielsen.

Analysefirmaet har undersøkt samtlige 1000 varer som selges i Lidl-butikkene. Konklusjonen er at Lidl er mye billigere enn de finske dagligvarekjedene.

– På de varene som selges både i de finske forretningene og i Lidl's forretninger, er pris-

med ukjente varer

forskjellen 15 prosent. På de varene hvor Lidl har sine egne merker, er Lidl 20-30 prosent billigere, forteller direktør Juha Laurila.

Hele 85 prosent av varene i Lidls butikker er egne merker, ifølge AC Nielsen. Colaen som selges heter ikke Coca-cola, men «Freeway cola». Sigarettene har helt ukjente navn og utseende. Til og med klærne og skoene som selges, har påsydd Lidls navnelogo.

Inne i Lidl-butikkene gransker vår finske fotograf Pekka Sakki vareutvalget. Han finner bare 10 kjente merker. Noe søtsaker, en ost, pastillesker og kaviartuber. Resten er helt ukjent.

– Vet du. Dette er som første gang jeg dro til Estland for 10 år siden. Litt sånn østeuropeisk. Det lukter ikke fersk mat her. Alt er jo vakuumpakket, sier Pekka.

Men alle kundene vi snakker med, er fornøyde. Noen er litt skeptiske til å kjøpe tysk kjøtt. Men flere er blitt stamkunder.

– Jeg har vært her tre ganger i uka

Lidl har allerede kjøpt tomter i Askim i Østfold, Ålesund, Steinkjer og Verdal, samt i Bergensområdet. Butikkjeden har også rettet blikket mot Haugesund, Kristiansand, Arendal, Larvik, Sandefjord, Tønsberg, Drammen, Oslo

siden åpningen. Mye koster jo bare halvparten så mye som i de andre butikkene, forteller pensjonisten Raili Ruoliola.

– *Hva med kvaliteten?*

– Jeg har ikke hatt noen dårlige erfaringer.

– *Betyr det ingenting at det meste du kjøper her er laget i Tyskland?*

– Nei. Det er stort sett samme innhold. Bare pakningene er forskjellige.

Flere kunder kjøper kassevis med tysk øl. Blant dem Anssi Ahonen, som bærer seg skakk med 72 bokser ut fra Lidl-butikken i småbyen Riihimäki, noen mil nord for Helsingfors.

– Jeg har spart 22 euro (160 kroner, red.anm.) sammenliknet med prisene i de finske butikkene, forteller han smilende.

– **Dramatisk prisforskjell**

– Money talks, smiler professor Niilo Home.

Vi møter ham på arbeidsplassen hans, økonomihøgskolen i Helsingfors. Han er overhodet ikke overrasket over Lidls suksess i Finland.

– I finske aviser har det vært spekulasjoner om dagligvarene har dårlig kvalitet. Glem det!

Lidl vil aldri ta en slik risiko. De har butikker i mange europeiske land. De har rett og slett et konsept som fungerer, sier Home.

Professoren hevder at de finske dagligvarekjedene er blitt mer og mer like. Lidl er blitt et nytt, friskt pust.

– Minst 15 prosent billigere mat er en dramatisk forskjell. Såpass stor at vi alle kan få en litt finere årlig sydentur!

Men det er ikke særlig trivelig i en Lidl-butikk. De fleste varene er plassert direkte på gulvet i kasser eller trillevogner. De få reolene som finnes, er lave, slik at du – og betjeningen – skal ha fullt overblikk. Fra taket henger det plakater, og på vinduet er det store klistremerker. Alle har de samme to budskapene: «Lidl er billig!», og at du hos Lidl har «full returrett» om du ikke er fornøyd.

– *Hva vil skje når finnene er blitt vant til tysk mat. Vil Lidl øke prisene?*

– I de andre landene har de beholdt prisnivået. Det vil de gjøre også her. På sikt vil de andre kjedene klare å kutte prisene, men de greier ikke å kutte så mye som Lidl.

– *Hvor viktig er egentlig merkenavn som Coca-cola?*

– Jeg tror ikke merkene er så viktige i dagligvarehandelen. Når vi skal kjøpe bil, er merke vesentlig. Men cola ... Jeg tror det holder at colaen som selges, likner Coca-cola, sier Home.

– *Men Lidl har bare 1000 vareslag. Er det nok?*

– Det er mye mindre enn vi er vant til. Men ja, jeg tror det holder i hverdagshusholdningen, sier Niilo Home.

► – Europeisk – ikke utenlandsk!

Finske medier har viet Lidl stor oppmerksomhet. De fleste artiklene har hatt en negativ vinkling, og de finske dagligvarekjedene har i stort monn fått komme til orde med sin kritikk.

Men blant de fleste andre er holdningen til Lidl positiv. Bøndene protesterer ikke på at landbruksprodukter i stor grad importeres. Fagbevegelsen er fornøyd med at de ansatte i Lidl-butikkene får lov til å organisere seg.

– Vi var litt skeptiske på forhånd. I andre land, spesielt Tyskland, har Lidl vært direkte fagforeningsfiendtlige. Men her i Finland har vi utelukkende positive erfaringer. Lidl sier de vil følge lover og regler, og de ansatte gis anledning til å organisere seg. Da er vi fornøyd, vi, sier den kjente fagforeningsbossen Maj-Len Remahl, forbundsleder for det finske Handel og kontor, til Forbruker-rapporten.

Det finske forbrukerrådet applauderer økt konkurranse.

– De som ikke liker Lidl, kan bare la være å gå dit, sier direktør Marita Wilska i det finske forbrukerrådet.

– Men mesteparten av varene er produsert utenfor Finland?

– Men det er innenfor EU. Vi må ikke tenke på tysk som utenlandsk. Det er europeisk!

«Forbudte bilder»

Lidl ønsker ingen kontakt med media. De uttaler seg aldri, og journalister er ikke velkomne i butikkene. Ansatte må skrive under på at de

ikke skal snakke om arbeidsgiveren sin, og Lidls underleverandører har strengt påbud om å være like tause.

– Lidl kjøper taushet, sier en økonomijournalist i Finlands ledende avis, Helsingin sanomat.

Det har heller ikke lyktes Forbruker-rapporten å få intervju med Lidl. Lidls norske sjef, Jesper Innes, ønsker ikke å gi noen som helst opplysninger om etableringen i Norge.

– Det er en unorsk måte å opptre på. Men så er vi heller ikke en norsk bedrift, sier Innes.

LIDL-FAKTA

- Tysk familieselskap.
- Åpnet i 1973.
- 4700 butikker i et titalls europeiske land.
- 16 000 ansatte.
- Årlig omsetning 125 milliarder kroner.

Lidl's suksess i Finland har vært enorm. En av 10 finske husholdning handlet hos dem i løpet av de første ukene, sier direktør Juha Laurila i AC Nielsen.

– Vil ikke handle hos Lidl

– Jeg har store betenkeligheter med Lidls etableringsplaner her i Norge, sier Arbeiderpartiets stortingsrepresentant Grethe Fossli.

– Jeg mener Lidl er en trussel mot norsk næringsmiddelindustri. Jeg er ikke sikker på om Lidl er den konkurransen de norske dagligvareaktørene trenger, sier Fossli, som sitter i næringskomiteén.

– Er det etter ditt skjønn noe galt med tysk mat?

– Det er ikke nødvendigvis noe galt med tyske varer. Men vi har strenge krav til matva-

resikkerhet i Norge, og jeg mener vi bør opprettholde så mye norsk matvareproduksjon som mulig.

Fossli er også opptatt av at høy tysk import vil føre til miljømessige konsekvenser.

– Det blir mer transport og mer avfall.

– Vil du handle i en Lidl-butikk?

– Nei, det tror jeg ikke. Lavpris er bra, men miljø og andre hensyn spiller også en rolle, sier Fossli.

Heller ikke Senterpartiets Marit Arnstad vil bli Lidl-kunde.

– For meg er det andre ting enn pris som er viktig. Jeg føler meg mer sikker med norske varer.

– Er Senterpartiet imot Lidl-etablering?

– Det er etableringsfrihet i Norge. Men jeg tror de vil møte en del motstand, og jeg tviler på at konseptet vil slå an. For oss nordmenn er de kjente merkenavnene viktig. Dessuten tror jeg folk flest vil ha kvalitet og mangfold.

Statssekretær Odd Anders With (KrF) i Barne- og familiedepartementet, er derimot svært positiv til Lidl.

Rimi-Hagen går Netto

Ifølge analysefirmaet AC Nielsen, ønsker Lidl å åpne 150-200 butikker i Norge. Butikkene skal ligge i befolkningstette områder, og et ufravikelig krav er at det skal være 150 parkeringsplasser utenfor hver butikk.

I første omgang kommer Lidl til et 10-talls steder. Blant stedene hvor Lidl allerede har kjøpt tomter, er Askim i Østfold, Ålesund, Steinkjer og Verdal, samt på to forskjellige steder i Bergen.

Ifølge Finansavisen har Lidl også allerede skaffet seg, eller de er på jakt etter, butikktomter/eiendommer i følgende byer: Haugesund, Kristiansand, Arendal, Larvik, Sandefjord, Tønsberg, Drammen, Oslo og Gjøvik.

Men Lidl møter også motstand. I Trondheim har Lidl forgjeves forsøkt å kjøpe flere attraktive tomter.

Lidl er sine egne grossister og distribuerer sine varer fra kjempestore lagre. I Finland er det ene varelageret som er bygget, på hele 30 000 kvadratmeter. Ifølge Finansavisen har Lidl slått kloa i en 180 mål stor tomt som Olav Thon-gruppen eier på Vinterbro i Akershus. Der skal de bygge sitt norske lager.

Fra norske dagligvarekjeder har det vært hevdet at Lidl vil få problemer med norske regler for import. Men representanter for kje-

den skal ha sagt til norske kontakter, at det norske regelverket ikke er noen hindring.

– Lidl regner med at det er et tidsspørsmål før grensevernet ryker. Imens tåler de å selge med små eller ingen marginer. Lidl er svært langsiktige, sier en kilde til avisen Dagens Næringsliv.

Ifølge avisen har Lidl også henvendt seg til en rekke norske produsenter med ønske om å få produsert egne varer i Norge. Blant annet har Røra fabrikker i Nord-Trøndelag fått spørsmål om å produsere juice og syltetøy for Lidl.

Røra sa nei, men flere ikke navngitte produsenter skal ifølge avisen nå ha satt seg til forhandlingsbordet med tyskerne.

Norsk mottrekk

De norske dagligvarekjedene er i full gang med å foreta mottrekk mot den tyske invasjonen. Stein Erik Hagen og Hakon-gruppen ønsker å etablere en liknende billigkjede, med navnet Netto. Denne kjeden har i dag mange butikker i Danmark.

Ifølge avisen Dagens Næringsliv, vil flere av de eksisterende Rimi-butikkene i Norge bli omgjort til Netto-butikker.

Lidls etablering vil trolig også føre til at de norske kjedene må gi opp målet om lik pris,

uansett hvor i landet butikkene ligger.

– De norske kjedene blir tvunget til å senke prisene sine i pressområdene, der Lidl etablerer seg, sier Kjetil Botten Skogly i AC Nielsen til Forbruker-rapporten.

Stein Erik Hagen og Hakon-gruppen ønsker ifølge Dagens Næringsliv, å etablere en liknende billigkjede, med navnet Netto.

– Konkurransen på dagligvaresektoren er for liten. Matvarene er for dyre og utvalget for dårlig, sier han.

– Men hva synes Regjeringen om den høye andelen importerte produkter?

– Vi kan ikke bygge høye murer rundt oss. Dessuten har vi regler og tilsyn som sikrer oss trygg mat. Forbrukerne må også gis tillit til å prøve en ny leverandør, sier With.

Nei til Lidl: Grete Fossli, Ap.

Tja til Lidl: Marit Arnstad, Sp.

Ja til Lidl: Odd Anders With, KrF.

kr 35,60

Maten er den samme – men prisen er svært forskjellig. Middagen til høyre koster en tredel av middagen til venstre. Du betaler dyrt for å være lat – og uoppmerksom.

tekst GEIR RØED foto CORNELIUS POPPE, SCANPIX

Samme middag – men tre

FORBRUKER-RAPPORTEN har vært på prisjakt. Ikke for å finne store prisforskjeller på dagligvarer i bensinstasjoner og dagligvareforretninger. Heller ikke for å vise forskjellen mellom såkalte lavprisbutikker og supermarkeder. Nei, vi har vært i samme dagligvareforretning – og funnet mange eksempler på mat som er nøyaktig den samme – eller nesten den samme, men som likevel har en svært forskjellig pris.

Se nøye på bildet av de to middagstallerkene. På hver tallerken er det 100 gram skåret skinke, 50 gram gulrøtter og 200 gram poteter. Til dessert er det 75 milliliter sjokoladepudding og 75 milliliter vaniljesaus. Maten til høyre koster 13,18 kroner. Maten til venstre på bildet, koster 35,60 kroner. Det er en prisforskjell på 170 prosent!

I butikken – nærmere bestemt på Ultra på Bryn i Oslo, kjøpte vi rett og slett dyre og billige varer: gulrøtter i vanlige poser til nesten ni kroner kiloen, og gulrøtter pakket litt mer estetisk til nesten 17 kroner kiloen. Vi kjøpte

dyre poteter fra Frankrike til nesten 50 kroner kiloen, og de billigste norske, til under sju kroner kiloen. Vi kjøpte billig skinke på boks, som vi måtte skjære opp selv – og oppkuttet skinke til nesten tre ganger prisen. Til dessert kjøpte vi billig sjokoladepudding og vaniljesaus på de kjente trekantene, og små porsjonspakninger. – Samme, eller nesten samme mat, men med kjempestor prisforskjell.

Hvorfor er det slik?

Vi nordmenn bruker stadig mindre av det vi tjener på mat. For 100 år siden gikk 90 prosent av inntekten vår med til mat. På 50-tallet brukte vi halvparten på mat, og nå er det bare 13 prosent av husstandens inntekt som vi putter ned i magen.

– Dagligvaremarkedet stagnerer. Derfor må bransjen ta ut økte verdier av den samme mengden mat, sier seniorrådgiver Per Olaf Aarnæs i analysebyrået AC Nielsen.

Det begynner å bli noen tiår siden de første

videreforedlede produktene kom i dagligvarehandelen. Og poenget med «den nye» maten var ikke først og fremst å gjøre det enklere for oss.

Stipendiat Annechen Bugge ved Statens institutt for forbruksforskning (SIFO), forteller at da fiskepinnene kom i dagligvarebutikkene i USA i etterkrigsåret 1948, var argumentet at husmoren skulle gjøre middagen mer spennende!

«Moderne» pakket

Mange av oss husker da suppeposene kom. Men nå er produsentene altså i ferd med å gå enda noen skritt videre, og «de nye» produktene kan deles opp i noen grupper:

- Frukt og grønnsaker pakkes i egne poser eller kartonger, slik at det skal se mer delikat ut.
- Produkter rettet mot barn påføres ei blid ku eller andre ting som appellerer.
- Produktene gjøres enklere og mer «moderne». Oppvaskmaskin-pulveret kommer i enkle

kr 13,18

Middagen til høyre koster 13,18 kroner. 50 gram gulrøtter til 45 øre, 200 gram poteter til 1,38 kroner, 100 gram skinke til 6,74 kroner, samt 75 milliliter sjokoladepudding og 75 milliliter vaniljesaus til 4,36 kroner. Totalt 13,18 kroner.

Middagen til venstre koster nesten tre ganger så mye. Gulrøttene koster 84 øre, potetene 9,96 kroner, skinken 16,90 kroner og desserten koster 7,90 kroner. Totalt 35,60 kroner.

ganger dyrere

tabletter, mens syltetøyet tilbys på enkle og greie spruteflasker.

- Produkter er bearbejdet mye mer, for eksempel ferdigstekte pannekaker, béarnaise-saus på spruteflaske eller ferdigskåret skinke.

Frukt og grønt pakket i pakker, i stedet for i løs vekt, skaper også et annet problem, nemlig enorme mengder med emballasje. Hvert år produserer dagligvarehandelen 400 000 tonn emballasjefall, og mengden øker for hvert år, fortalte Forbruker-rapporten – da vi satte fokus på problemet i januar i fjor.

Koster mer

Noen av disse produktene har vi hatt noen år, men det kommer stadig flere. Og felles for alle er at de koster mye mer.

Annechen Bugge (SIFO) tror forbrukerne aksepterer å betale mer.

– Vi vil ikke partere kyllingen selv. Vi vil ha den i fileter. Vi vil ha revet ost, fordi det går

mye fortere enn å rive den selv. Dessuten ser ferdig pakkede epler estetisk ut. Vi liker ikke at folk klemmer på maten vi skal spise, enten det er epler eller tomater, sier hun.

Per Olaf Aarnæs (AC Nielsen) er ikke helt enig.

– Joda, det gjøres enklere og mer delikat og spennende for oss. Men jeg tror ikke folk virkelig er klar over de store prisforskjellene som dere viser eksempler på her. Våre analyser viser at de fleste forbrukere er opptatt av matvarepriser, men de klarer kun å orientere seg på noen få produkter. Kjøper du epler bare hver fjortende dag, husker du som regel ikke hvor mye eplene koster.

– Tror du mange ville droppet de dyre varene dersom de var klar over prisforskjellen?

– Ja, færre ville kjøpt dem, hevder Aarnæs.

– Ikke kjøp

Forbruker-rapporten har åpnet handleposene med billig og dyr mat for seksjonssjef og øko-

nom Jan Schröder i Forbrukerrådet. Han er overrasket over våre priseksempler.

– Jeg visste det var forskjeller, men noen av disse prisforskjellene er jo ekstreme. Spesielt potetene. Nå er de sikkert gode, de til 50 kroner kiloen. Men selv ville jeg aldri kjøpt dem, sier han.

Flere av produktene selger svært godt. Schröder tar det som et bevis på at vi forbrukere ikke følger med så godt som vi bør.

– Hva synes du om at blant annet syltetøyet har samme pris per enhet, men at vekten på det dyrere alternativet er mye mindre? Er det forsøk på å lure oss?

– Kan hende... Jeg ser i hvert fall ikke bort fra at noen lar seg lure, og tror de får like mye i begge forpakningene.

– Hva er ditt råd til forbrukerne?

– Ikke kjøp de dyre! De billige er nesten like bra, sier han.

10 eksempler

Syltetøy:

Noras bringebærsyltetøy på vanlig syltetøyglass koster 28,20 kr/kg. Kjøper du en spruteflaske – hvor syltetøyet heller ikke har biter, koster syltetøyet 45,74 kr/kg. Det gir en prisforskjell på **62 prosent**.

Men forsøker produsenten å forvirre oss? De tilbyr glasset i 670 grams størrelse til 18,90, og spruteflasken i 435 grams størrelse til 19,90. Ved første øyekast

er det ikke lett å se at det er mye mindre i spruteflasken.

Stekesmør:

Gode, gamle Melange plantemargarin fra produsenten Mills, koster 27 kr/kg pakket i halvki- los klumper. Kjøper du nøyaktig samme smør i flytende form på plastikkflaske, er prisen 37 kr/kg. Prisforskjellen: **37 prosent**.

Sjokoladepudding:

Tines sjokoladepudding og vaniljesaus i tradisjonell 3 desiliters trekant-pakninger, koster henholdsvis 8,90 kroner og 9,50 kroner. Én porsjon, med 75 milliliter pudding og 75 milliliter saus, koster dermed 4,36 kroner. Kjøper du

en liten porsjonspakning med 75 ml. pudding og 75 ml. saus, koster den 7,90 kroner. Prisforskjell: **81 prosent**.

Gulrøtter:

«Prima norske gulrøtter» fra Bama koster 8,90 kr/kg pakket i plastikkpose. Pakket i beger med plastikk over, koster de samme gulrøttene 16,77 kr/kg. Prisforskjell: **88 prosent**.

Epler:

Røde epler av typen «Gala» i løs vekt koster 14,90 kr/kg. Når de samme eplene er pakket i en pakke med fire i hver, er prisen 29,90 kr/kg. Prisforskjell: **113 prosent**.

Maskinoppvaskmiddel:

Heller du oppi vanlig pulver, betaler du 44,90 kr/kg, eller 99 øre per vask. Velger du den enkle løsningen, og kjøper maskinoppvaskmiddelet i tablettform, koster vaskemiddelet 79,77 kr/kg, eller 1,43 kroner per vask. Det gir en prisforskjell på **44 prosent** per vask.

Sjokolademelk:

«Tine sjokomelk» og «Tine litago sjokolademelk» inneholder ifølge varedeklarasjonen nesten nøyaktig det samme. Tines 2,5 desiliters boks koster 23,60 kr/literen, mens Tine 2 desiliters boks, som henvender seg mot barn, koster 32,50 kr/literen. Prisforskjell: **38 prosent**.

Poteter:

Poteter i løs vekt til 6,90 kr/kg. Potetene var ikke merket med type, men trolig er det en tradisjonell norsk type.

Ved siden av fant vi 2-kilos poser med Kers pink og Beate til 18,80 kr. Det gir en kilospris på 9,40 – og en prisforskjell på **36 prosent**.

Skal du ha fest, kan du kjøpe «partypoteter», vakuumpakkede og vaskede franske poteter til 32,90 kr/kg. Prisforskjellen er **377 prosent**, sammenliknet med dem i løs vekt.

Men det råeste er «ekspresspoteter» til 49,80 kr/kg. Også disse potetene er vakuumpakket og franske. Prisforskjellen til dem i løs vekt er på formidable **622 prosent**.

Vi har smakt de dyre potetene. De smaker himmelsk, men forsvarer det virkelig en forskjell på flere hundre prosent?

Gulost:

Gulosten koster mye mer dersom du kjøper den ferdig revet for pizza og pasta, eller i skiver, slik at du ikke behøver ostehøvelen.

I vårt eksempel koster Synnøve Findens gulost i 480 grams pakning 62,29 kr/kg. Samme ost i «tynne delikate skiver» koster 96,50 kr/kg. Prisforskjell: **55 prosent**.

Igen, blir vi utsatt for forsøk på forvirring? Gulost i skiver i 300 grams pakke tilbys til 28,90 kroner, og gulost som ikke er skivet i 480 grams pakke til 29,90. Men pakkene ser like store ut, fordi det er mye luft i pakken med skivet gulost.

Skinke:

Uskåret skinke på boks fra Stabburet koster 67,38 kr/kg. Skåret skinke fra Gilde koster 169 kr/kg. Prisforskjellen er **151 prosent**. På begge pakkene står det at skinken egner seg til pasta og pizza.

Alle priseksemplene er innhentet på dagligvareforretningen Ultra, på Bryn i Oslo, i uke 42 i år.

– Folk er nysgjerrige på produkter som selges på en annerledes måte, mener meieribestyrer Øyvind Berg.

Suksess for ost i skiver

Vi nordmenn fant opp ostephøvelen. Men i et nytt årtusen er vi blitt for late til å bruke den.

HOS OSTEPRODUSENTEN Synnøve Finden på Alvdal i Østerdalen, ystes det i år rundt sju tusen tonn gulost. Forbløffede meieriarbeidere registrerer at stadig mer av gulosten sendes ut av meieriet i skiver, i stedet for i de tradisjonelle kvartkiloene eller halvkiloene.

– I 2002 vil vi selge 5000 tonn gulost i biter, 500 tonn revet ost, og om lag 1400 tonn skivet ost. Det betyr at skivet og revet gulost har tatt 35-40 prosent av markedet, bare i løpet av drøyt to år. Vi begynte med produksjon av dette i begynnelsen av år 2000, forteller meieribestyrer Øyvind Berg.

Tar vi bort det som går til storhusholdning, sender Synnøve Finden i år ut fire millioner pakker med 300 gram skivet gulost. Meieriselskapet har omtrent halvparten av dette markedet. Resten har Tine. Det betyr at hver nordmann spiser om lag to pakker skivet gulost i år, til rundt 50 prosent høyere pris enn gulosten i kvartkilosbit.

Hvor ble det av ostephøvelen?

Administrerende direktør Dag Swanstrøm i Synnøve Finden, synes det er stor prisforskjell som vi har dokumentert på skivet gulost og gulost i vanlige biter.

– Butikkene tar nok ut mer i fortjeneste her. Det skal ikke være så stor forskjell som 55 prosent. Ut fra oss koster skivet gulost 10-15 prosent mer, sier Swanstrøm.

Tre tonn partypoteter

I våre 10 eksempler, er prisforskjellen desidert størst mellom poteter i løs vekt og importerte og vakuumpakkede poteter fra Frankrike.

– Er det virkelig noen som kjøper poteter til 50 kroner kiloen?

– Å ja, sier produktsjef Espen Gultvedt hos frukt- og grønnsaksgrossisten Bama.

– Vi selger 3000 kilo partypoteter i uka, og 1000 kilo ekspresspoteter. Og det er før vi har startet opp med markedsføringen.

– Tjener dere godt på poteter til 50 kroner kiloen?

– Vi har samme påslag på alle typer poteter, sier Gultvedt – som ber oss om ikke å sammenlikne de dyre franske med de billige i løs vekt.

– Det er forskjell på Lada og Jaguar. Slik er

det med poteter også. Du må også få med at pakkene med ekspresspoteter og partypoteter har et filter, slik at ikke potetene skal bli ødelagt av lys.

For ikke så mange år siden kjøpte vi poteter i 50 kilos sekker, eller til nød i 10 kilos. Nå selges det mest av poser på rundt to kilo. Men snart får vi poteter i eggekartong-lignende pakker. En og en potet pakket for seg. I hvert fall hvis vi skal tro informasjonsdirektør Per Roskifte i Norgesgruppen, som blant annet eier kjedene Kiwi, Spar og Meny.

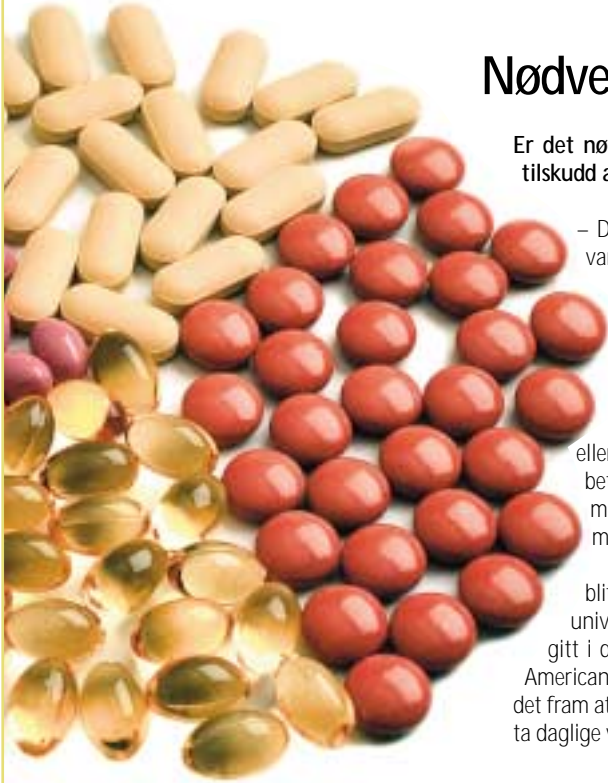
– Bare se på andre land. Der har de gått vesentlig lenger enn oss. Kundene synes nemlig det er ufyselig å plukke selv. Kunden vil ikke ha jobben med å være sorterer. Poteter er et klassisk eksempel hvor vi nå får en dreining av fokus, fra pris til kvalitet.

– Og kunden er villig til å betale mer?

– Ja. Det ser vi allerede. Folk er nysgjerrige på produkter som selges på en ny og annerledes måte.

– Er det dere som tar økt avanse?

– Nei, vi tar ikke større avanse. Det er for enkelt å påstå det. Dessuten må du huske på at du får noe mer når du kjøper for eksempel epler pakket i pose. ♦

Nødvendig å ta kosttilskudd?

Er det nødvendig å ta multivitaminer, tilskudd av kalsium, og jerntabletter?

– Det kommer an på alder, spisevaner og andre individuelle faktorer, sier flere eksperter. Unge kvinner og eldre er de som har mest nytte av å ta vitaminer. Det skriver nettstedet Consumer World. Før man bestemmer om man skal ta kosttilskudd eller ikke, er det viktig å ta med i betraktning hvor mye vitaminer og mineraler som finnes i den maten man allerede spiser.

I nyere undersøkelser som har blitt utført av to leger ved Harvard-universitetet i USA, og som er gjengitt i det amerikanske tidsskriftet The American Medical Association, kommer det fram at det særlig er viktig for voksne å ta daglige vitamintilskudd. Organisasjonen

The American Dietetic derimot, mener beslutninger om tilskudd må baseres mer på individuelle behov. Det amerikanske rådet for mat og ernæring har – på sin side – gitt anbefalinger til disse gruppene:

- Kvinner som ønsker barn, anbefales å få i seg om lag 400 milligram folinsyre daglig, enten fra mat eller tilskudd, for å unngå komplikasjoner i forbindelse med fødsel.
- De over femti år anbefales å få i seg daglige tilskudd av B-12 vitaminer - ettersom alder kan påvirke kroppens evne til å absorbere disse. Vegetarianere som unngår alle dyreprodukter, anbefales det samme.
- Kalsium og vitamin D-tilskudd anbefales til de som unngår, eller har kuttet ned på meieriprodukter. Disse tilskuddene skal også være gunstige for dem som opplever at behovet for meieriprodukter minsker med alderen.

Miljøgifter i marine oljer

Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) fraråder folk å spise enkelte marine oljer.

Oljene inneholder høye nivåer av miljøgiftene dioksiner og/eller PCB. Dette er stoffer som – over tid – kan gi forandringer i kroppens immunforsvar, forplantningsevne og hormonbalanse. Stoffene kan også være kreftfremkallende.

SNT har undersøkt til sammen femten ulike oljer. Fem av disse inneholder spesielt mye miljøgifter, oppgir SNT. De fraråder forbrukerne å ta følgende oljer:

- «Medisintran Europharma AS».
- «Selolje» fra Fennomer Norge A/S.

- «Ecomer» fra Natumin Pharma Norge A/S.
- «eye q» fra Nutrimed as, merket med nummer (batch-nummer): 50557.
- «Omega 3» fra Nature Pharma AS, merket med nummer (batch-nummer): 111505.

De tre første oljene skal overskride grenseverdiene for dioksiner, i tillegg til å ha svært høye nivåer av PCB. I samråd med SNT har de ansvarlige bestemt seg for å trekke produktene fra markedet.

De to andre oljene inneholder høye nivåer av PCB i forhold til anbefalingene. I samråd med SNT trekkes også disse leverandørene partiene med helseskadelige produkter fra markedet.

Kort sagt...

- Jeg tror jeg uten å overdrive kan si at vi er et av landets aller mest lønnsomme bedrifter.

Adm. dir. Aase Aullie Michelle hos legemiddelgjiganten Amersham Health til Økonomisk Rapport.

Troverdighet på nett et globalt problem

– Vis ekstrem forsiktighet på internett. Det er et av hovedbudskapene etter at resultatene fra en ny og internasjonal studie, i regi av Consumers International og Consumer WebWatch, nylig ble lagt fram.

Consumers International - som er paraplyorganisasjonen til 250 forbrukerorganisasjoner i 115 land - har utført studiet i samarbeid med amerikanske Consumer WebWatch. Sistnevnte er et antikommersielt forskningsprosjekt som er opprettet med en målsetting om å forbedre påliteligheten på nettet.

Det er først og fremst nettsteder innen helse-, finans- og prissammenlikning som har blitt undersøkt. Resultatene i studiet indikerer at forbrukere må utvise ekstrem forsiktighet når de innhenter informasjon fra enkelte nettsteder.

Consumers International oppfordrer forbrukere til å være nøye med å sjekke bakgrunnen til et nettsted før de gjør seg opp mening basert på innholdet. Den internasjonale forbrukerorganisasjonen oppfordrer også næringslivet generelt til å jobbe for at forbrukernes interesser må bli bedre ivarett.

Informasjon på nettet må bli klarere og mer gjennomskuelig, og de ulike forretningsaktørene på nett må etterstrebe å få en bedre praksis på dette, mener organisasjonen.

Kort sagt...

- Jeg tror mange opplever det såkalte frie markedet som en slaveleir.

*Professor i sosialmedisin
Per Fugelli til Dagbladet*

Kort sagt...

*- Hvis du føler at livet
ditt har stagnert,
rydd! Rot tar energi.*

*Feng-Shui-konsulent
Anne Rønningen til
Dagsavisen*

Helly Hansen kåret til beste kjøp

I det siste nummeret av det danske forbruker-
magasinet Tænk + Test, er det Helly Hansen
som kan glede seg over å bli klassifisert som
beste kjøp i en test av termo-undertrøyer.

Til sammen ni produsenter av undertrøyer er
med i testen. Helly Hansens modell er - sammen
med produsenten Craft - lavest på pris.

Blant de andre kriteriene i testen, er materiale,
holdbarhet og komfort. Her får Helly Hansen

betegnelsen «meget god», sammen med trøyene
fra Brynje (modellen Super-Thermo) og Jack
Wolfskin (modellen Warm'n up Basic).

Modellen Original, fra Ullfrotte', kommer
samlet sett dårligst ut av testen, men vurderes
likevel som god.

Brukertesten er utført ved at tre personer har
prøvd alle de ni trøyemodellene, minst én dag,
utendørs og innendørs under forskjellige aktivi-
teter.

Strålingsplager fra trådløse telefoner?

**Det er ikke bare mobiltelefoner
som får forbrukere til å undre på
om telefonbruk kan være skadelig.**

Forbruker-rapporten har blitt
kontaktet av en Oslo-kvinne som
mener å ha pådratt seg helseska-
der som følge av bruk av en trådløs
hjemmetelefon.

- Jeg ble nummen på venstre side i
ansiktet, og jeg fikk vondt i bløtvevet
over tennene. Jeg har også fått hode-
smerter, sier kvinnen. Hun forteller at hun
har vært hos tannlege, men at han ikke
kunne finne noen klar årsak til smertene.

I en svensk undersøkelse som ble offentlig-
gjort for halvannet år siden, hevder den svenske
forskeren Karl Hansson-Mild at trådløse telefoner -
under gode forhold - gir en større strålingsdose enn
det en gjennomsnittlig samtale med GSM-telefon gir.
Forskeren forklarer dette med at trådløse telefoner -

kalt DECT-telefoner - har en konstant strålingsstyrke på 10
milliwatt, mens strålingen fra GSM-telefoner varierer,
avhengig av hvor god dekningen er.

Avdelingsdirektør Gunnar Saxebøl i Statens strålevern,
mener den svenske undersøkelsen er gjort på feil grunnlag,
og at det er opplagt at resultatet blir som det blir med en
slik sammenlikning.

- Det blir som å sammenlikne pærer og bananer, mener
han.

- En mobiltelefon stråler under verst tenkelige forhold
opptil ti ganger mer enn en DECT-telefon, sier han.

- Så lenge telefonene er CE-merket, så oppfyller de
internasjonale krav, legger han til.

*- Har dere blitt kontaktet av andre som har fått plager
som følge av bruk av trådløse telefoner?*

- Ikke mange, men det hender, sier avdelingsdirektøren.

- Hva råder dere disse til?

- Vi kan bare referere til de internasjonale kravene. Vi
har jo også generelle råd å gi, blant annet om at man har
kortest mulig samtaletid, sier han.

Gasser høns med kulldioksid

Nær 200 000 friske verpehøns gasses i hjel hvert år, og flestepar-
ten av dem i svenske Gotland. Det rapporterer den svenske avisen
Dagens Nyheter.

Gassing skjer til tross for at det er forbudt å avlive høns med kulldi-
oksid.

Hønene avlives etter at de er blitt 75 til 80 uker gamle, og ikke lenger
ansees å være tilstrekkelig produktive.

Ifølge Dagens Nyheter skjer denne virksomheten rutinemessig, til
tross for at det regnes som et brudd på de svenske dyrebeskyttelseslo-
vene. Gassleverandøren Aga leverer regelmessig gass til bruk for avliv-
ning av høns, har skriftlige instruksjoner og kan bistå med råd via sjåfø-
rene, skriver avisen.

Det svenske jordbruksverket skal ha hevdet at de ikke kjenner til hvor-
dan høns blir avlivet på Gotland. Distriktsveterinæren i Visby kjenner til
det, men har etter alt å dømme aldri sett eller kontrollert hvordan avliv-
ningen foregår. Distriktsveterinæren har - på sin side - aldri villet over-
våke noen avlivning, og eggbransjens egen konsulent sier at avlivning
ikke inngår i hans rådgivning.

Det er forbudt å avlive høns med kulldioksid, men det skjer - på Gotland

Julevennlig diskbytte

Ønsker du å bytte dataspillet, DVD-filmen, eller cd-platen du fikk til jul? Da bør du finne fram englesmilet – i alle fall hvis det flate coveret mangler forsegling. Om du får byttet gaven eller ei, avhenger nemlig av hvordan selgeren vurderer din troverdighet.

tekst HEGE KRISTIN STULEN foto SCANPIX

EN CD, DVD-FILM eller et dataspill er julegaveløsningen for mange av oss – når produktet er rablet ned på mottakerens ønskeliste, eller når gavefantasiaen begynner å skranke. Julegaveshoppere i alle generasjoner tyr ofte til disse blanke diskene, i håp om å tilfredsstille opp-pakkerens ønsker. Men hva gjør vi når bestemor har misforstått? Når Jens på sju år får et skytespill istedenfor spillet til favoritt barne-tv-serien? Eller hva hvis DVD-en, som har ventet på nitten år gamle Morten under treet, viser seg å være full av riper, eller ødelagt på annen måte? Er det noen mulighet for at Morten kan få en ny film i butikken der gaven er kjøpt? Får Jens byttet spillet, eller må det ligge i hylla til han er gammel nok til å kunne bruke det?

Selgers skjønn

Så lenge betjeningen i butikken husket å forsegle skytespillet, får Jens lett byttet det.

– Forseglede produkter byttes inntil to uker etter at de er kjøpt, sier Pauline van den Dool, distriktssjef for Free Record Shop, Østlandet.

Men hvis betjeningen i butikken har glemt denne julegaveu-

trustningen, og bestemor ikke har minnet dem på det, kan bytteproblemene oppstå. I prinsippet forsvinner kundens bytterettigheter med forseglingen. Likevel kan det være verdt å gjøre et bytteforsøk.

– Når forseglingen er brutt, må selgeren bruke skjønn. Han eller hun må vurdere kundens troverdighet, sier van den Dool.

– Problemet i vår bransje er at mange, særlig ungdommer, brenner cd-er og spill. Vi kan ikke være sikre på om ikke kunden har brukt spillet, og brent det, før han eller hun prøver å bytte det. En liten gutt får lettere byttet enn en eldre, fordi han trolig ikke er bevisst slike brenningsmuligheter, sier distriktssjefen.

Det vil si at Jens antakelig vil få byttet spillet sitt, også uten gyldig forsegling, forutsatt at platen er fri for riper, og at bestemor har spart på kvitteringen. Hadde han derimot vært ti år eldre, måtte han nok ha tatt til takke med spillet han fikk – hvis han da ikke hadde sendt lillebror til butikken.

Stoler på kunden

Morten går til butikken der han har fått vite at DVD-filmen hans er kjøpt. Han vil ha en ny film – en

som virker. Ifølge forbrukerkjøpsloven har butikken plikt til å erstatte et produkt som har en feil eller mangel, så lenge kjøperen klager i løpet av to måneder etter at han oppdaget feilen. Absolutt klagefrist er to eller fem år etter at kjøpet er gjort – alt ettersom hvor lenge produktet er ment å vare.

– Når man gir bort et produkt, går forbrukerrettighetene over til gavens mottaker, sier Jon Andreas Lange, rådgiver i Forbrukerrådet.

Det vil si at du som gavemottaker har rett til å klage på en defekt cd, selv om den har ligget i skapet til giver i nesten to år; forutsatt at kvitteringen fortsatt finnes.

Hvis Mortens film ikke virker på grunn av produksjonsfeil, er klagesaken grei. Da har selger få andre muligheter enn å gi gutten en ny film, eller pengene igjen.

Er filmplaten ripet opp, får Morten større problemer. Før Morten oppdager at filmen ikke virker, må han jo nødvendigvis ha brutt den rettighetsgivende forseglingen: Selgeren han møter i butikken hevder muligens at ripene må ha kommet av uvetting bruk i romjulen. Morten selv sier at filmen må ha løsnet fra coveret før

– Ukentlig kommer det 10–15 personer som vil bytte et spill fordi de ikke liker det. Slike byttesaker er det vanskelig å vite hvordan man skal håndtere, sier Martin Fjordholm på Ram & Rom Byporten i Oslo.

han åpnet det, og at det er dette som har laget ripene.

– Før vi avgjør om vi lar kunden få byttet disken, må vi vurdere hvor mange riper platen har, og hvor troverdig kunden høres ut, sier van den Dool.

Hun hevder at Free Record Shop som regel stoler på sine kjøpere. Men ikke alltid.

– I saker der forbruker hevder noe, og selger noe annet, må man om saken blir brakt inn til Forbrukertvistutvalget, finne ut hva som er den mest sannsynlige årsaken til skaden. Butikken har bevisbyrden inntil seks måneder etter salget. For å slippe å erstatte pro-

duktet, må de kunne bevise at det er mest sannsynlig at forbrukeren selv har ødelagt produktet, sier Lange.

Bytte dårlige spill

Det er ikke bare feilkjøp som gjør at folk ønsker å bytte det de har handlet.

– Ukentlig kommer det ca 10 – 15 mennesker hit som vil bytte et spill fordi de ikke liker det. Spillet var ikke slik de trodde det skulle være, sier Martin Fjordholm, selger på Ram & Rom Byporten, i Oslo.

– Slike byttesaker er det veldig vanskelig å vite hvordan man skal håndtere, sier Fjordholm.

Dagens bytteprosess er nokså tilfeldig, og Martin er redd han gjør noe feil – at han bryter forbrukerkjøpsloven – dersom han nekter kunden å bytte uforsegledede spill.

Forbrukerkjøpsloven gir bare kunden bytterettigheter dersom produktet de har kjøpt er skadet eller ødelagt.

– Så lenge produktet ikke har noen feil eller mangler, har ikke forbrukeren noen rett til å få byttet produktet, sier Lange.

Det vil si at selgeren har full rett til å nekte deg å bytte et spill du ikke liker.

– Noen ganger føler vi likevel

at vi må la kunden få bytte. I allfall hvis vi har rådet en person til å kjøpe et spesielt spill – til seg selv eller i gave – og så viser det seg at spillet ikke passer personen i det hele tatt, sier Fjordholm.

– Hvis våre anbefalinger fungerer dårlig på kundens pc, for eksempel fordi pc-en deres ikke er av det nyeste slaget, er vi også ganske snille med byttingen, sier han.

Hos Free Record Shop er det også mulighet for å få byttet en feilslått julepresang.

– Hvis folk ikke liker det de har kjøpt, og har kvittering, kan vi vurdere bytting – avhengig av om spillet er «kodert», eller ei, sier Pauline van den Dool.

Hvis du har prøvd et «kodert» spill, er kodene brutt og spillet blir ubrukelig for butikken, som ikke får solgt spillet. Koderte spill som du har prøvd, er derfor umulig å få byttet.

Det er ikke bare feilkjøp som gjør at kunden vil bytte. Ifølge van der Dool har en del kunder problemer med å få installert julens spilllegave.

– Hvis kunden kommer tilbake til butikken allerede et par dager etter juleaften, og vil bytte spillet på grunn av installasjonsproblemer, er vi som regel svært behjelpelige, sier van den Dool. ♦

Film på DVD slår an. Bildet er supert, lyden knallgod og begge deler et sjumilssteg fra videoen. Men selve DVD-en er temmelig vanskelig å bruke.

tekst JARLE OPPEDAL foto MÜLLER - BBM og SCANPIX

Gode, men lite brukervennlige DVD

DVD-FILMENE er i ferd med å danke ut videofilmene. Ikke så rart kanskje, med tanke på kvalitetsforskjell og muligheter. Men hvilken DVD-spiller skal du velge?

Vi har testet 19 relativt rimelige spillere som kan kjøpes i Norge. Og for en gangs skyld vinner den dyreste. Det er Sony DVP-F41MS til 6000 kroner.

Pris og kvalitet

Pris og kvalitet viser også i denne undersøkelsen bare en svak sammenheng. Den nest beste DVD-spilleren, Pioneer DV-444-s, koster nemlig bare 2000 kroner, og er dermed en av de billigste i testen.

Den aller billigste, Mustek V560, er også den aller dårligste. Den varte faktisk ikke lenger enn testperioden. Ved avslutningen av slike tester, gjør man vanligvis en sjekk for å se hvordan apparatet virker etterpå. Det tålte dessverre ikke Mustek, den brøt sammen og virket ikke lenger. Også den nest dårligste spilleren i testen, Sanyo DVD-7102, fikk problemer mot slutten. Selv om den ikke er den billigste med sine 2500 kroner, ville ikke åpne/lukke-funksjonen mer da testen vel var over. For øvrig ser vi at ingen spillere som koster under 2000 kroner havner i øvre halvdel resultatmessig. Der-

mot havner noen som koster over 2000 kroner i nedre halvdel.

Gode bilder, god lyd

Mye av grunnen til at DVD overtar etter video, er kvaliteten på lyd og bilde. Og akkurat lyd og bilde er det som er godt på DVD-spillerne i vår test. Majoriteten av spillerne scorer toppkarakter både innenfor bilde og lyd. Men ikke alle får toppkarakter for begge egenskapene. Det får de seks beste, samt nr. ni i testen.

Best er bildekvaliteten, her faller ingen spillere gjennom. Alle får enten beste eller neste beste karakter. Aller best bildekvalitet har testvinneren. Nest best er Sharp DV-740S som havner midt i beitet totalt sett. Svakest bilde har Philips DVD633/001, men det er likevel mer enn godkjent.

Lyden er også gjennomgående meget god, men litt mer varierende. Det er flere helt gode, som testvinneren, testens nest beste samt Sony DVP-NS305 og JVC XV-S302SL. Den dårligste lyden har testtaperen Mustek, men selv den leverer et lydmessig middels resultat. Også de tre andre på bunnen av totallisten har noe svakere lydlytelse enn de andre.

Men hvordan virker den?

Det som virkelig skiller i denne testen, er brukervennlighet. Det er ingen av DVD-spillerne som er enkle å bruke. Selv de få som har karakteren fire, eller «bra», haler inn denne karakteren med et nødskrisk.

Kriteriene bak denne egenskapen er hvor god bruksanvisningen er, hvordan mates maskinen og hvor lang tid tar det, hvordan er grunninnstillingene i menyen, er fjernkontrollen brukbar, og hvor lett er maskinene å bruke for øvrig. Her testes avspilling, søking og tilleggsfunksjoner.

For de spillerne som faller gjennom og gjør det under middels her, har vi en begrensende faktor. På grunn av den dårlige brukevennligheten settes karakteren lavere enn den som normalt regnes ut. Grunnen er at testlaboratoriet mener at en DVD-spiller er såpass vanskelig at om du ikke får god instruksjon i bruken av den, har du ikke full glede av den heller. Samme hvor god lyd og hvor gode bilder den gir. I denne testen gjelder det de to dårligste, men det slår imidlertid ikke så sterkt ut at de mister plasseringer. De var dårligst likevel. Men både Grundig, JVC, Philips og Sharp var bare hundredeler fra å havne under middels de også.

Vanskelige å bruke

Hovedgrunnen er at de begge oppfører seg underlig ved ikke å reagere som ventet på kommandoer. Begge spillerne henger seg fullstendig opp. Mustek avviser av og til vanlige CD-er og Sanyo reagerer av og til ikke på åpne/lukkeknappen.

Men verst er jo at begge bryter sammen etter endt test. Mustek fullstendig og Sanyo reagerer ikke mer når du skal ta ut eller sette inn CD-er. Testlaboratoriet anbefaler ikke kjøp av disse to spillerne.

Generelt sier testerne at det er slående hvordan de heller billige spillerne har den dårligste brukervennligheten. Også bruksanvisningen kan for noen av spillerne sies å være forvirrende. Totalt sett er brukervennlighet et problemområde for DVD-spillerne. Funksjonene er ikke selvforklarende på samme måte som hos en komfyr eller et stereoanlegg. Men det kommer vel når vi blir mer vant til apparatet.

Miljømessig er de to Pioneer-spillerne best. I andre enden av skalaen finner vi Sharp og aller nederst Mustek.

Bunnen best i noe

En viktig ting å teste er hvor godt spillerne takler feil på CD/DVD-

Det som virkelig skiller i denne testen, er brukervennlighet. Det er ingen av spillerne som er virkelig enkle å bruke. (Illustrasjonsfoto)

platene. De fleste klarer dette bra og noen svært bra, som Panasonic, Denon, Sharp og ikke å forglemme de to nederst på listen. Dette var liksom paradegrenen til Sanyo og Mustek. Bare så synd at de ikke fikk så godt til plater uten feil.

Men totalt uttaler laboratoriet at de aldri tidligere i en DVD-spiller-test har støtt på så mange feilfunksjoner i så mange forskjellige spillere. Men det er helst hos spillere uten egne varemerker (B-merker), og hos de svært billige variantene av de kjente merkene. Testlaboratoriet konkluderer med at dette må være et lavpris-problem.

Skal du kjøpe DVD-spiller, bør du som ved innkjøp ellers, legge

ressurser i å finne ut hva du trenger. Det er ingen grunn til la seg blende av knapper og lys.

Det beste kjøpet er Pioneer DV-444-s. Den beste spilleren er Sony DVP-F41MS, og det er ikke mye som skiller de to. Og en spiller som Yamaha DVD-S520G er helt gjennomsnittlig, unntatt prisen. Men den har ikke forvirrende mange funksjoner. De som er der, virker imidlertid OK.

Kjøp i Sverige

Vi har også sjekket priser hos Radio Max på Svinesund. Også DVD-spillere er billigere der. Men før du hopper i bilen, skal du vite at vi har konkrete butikkpriser i Sverige. De norske prisene derimot, er oppgitt som veiledende priser av importør-

ren. Det kan derfor godt hende at de selges både dyrere og billigere i norske butikker.

Hos Radio Max fant vi Pioneer DV-454-s til 2795 svenske kroner eller 2320 norske (-17 prosent). Vi fant også Sony DVP-NS305 til 2295 svenske eller 1905 norske (-24 prosent). Dessuten hadde de JVC XV-S302SL til 1995 svenske kroner eller 1655 (-45 prosent) og Samsung DVD-S224 XEF til 1895 svenske eller 1573 norske (-31 prosent). Om du drar på sven-skehandel etter elektronikk skal du imidlertid huske at du ikke kan ta med mer enn for 2000 kroner på en dagstur. Etter nyttår økes det til 3000 kroner.

Bla om! ►

test fakta

PRODUKTER

Vi har fått testet 19 stasjonære DVD-spillere til hjemmebruk, som alle selges i Norge. Testen er en sammenliknende test.

SAMARBEID

Testen er utført av det tyske laboratoriet Müller-BBM etter spesifikasjoner fra Stiftung Warentest i Berlin.

GJENNOMFØRING

Testene er foretatt i juli/ august i år på enkelt eksemplarer av hver modell i klimakontrollerte omgivelser. Testen forteller ikke mer enn resultatet av testen på det aktuelle eksemplaret.

HVA ER TESTET

Hvilke egenskaper som er testet, fremgår grovt sett av tabellen. Hver karakter i tabellen representerer et gjennomsnitt av karakterer for en rekke spesifikke undertester. Innenfor hver egenskap er det brukt samme DVD-film og alltid samme TV-skjerm. Der det foreligger standarder er disse forsøkt brukt. Bildekvaliteten er bedømt i forhold til standard referansefilm. Brukervennlighet er gjenstand for panelvurdering med et brukerspanel på seks personer. Miljø handler om strømforbruk, materialvalg og gjenvinning.

TOTALKARAKTERER

Bedømmingen bygger på at hver egenskap får en karakter fra 1 til 5 (best), bygget opp av underkarakterer etter samme skala. Det hele vektet som vist i tabellen og settes sammen til en karakter. Karakterene vi viser i tabellen er avrundet.

LEVERANDØRER

- Aiwa, LG., tlf: 22 76 97 00
- Denon: tlf: 22 79 66 66
- Grundig: tlf: 64 87 22 00
- JVC: tlf: 33 36 16 00
- Kenwood: tlf: 22 08 79 90
- Mustek: tlf: 37 06 06 44
- Panasonic: tlf: 67 91 78 00
- Philips: tlf: 22 74 80 00
- Pioneer: tlf: 22 09 30 00
- Samsung: tlf: 22 08 63 00
- Sanyo: tlf: 67 06 77 30
- Sharp: tlf: 22 88 42 90
- Sony: tlf: 22 81 28 00
- Thomson: tlf: 22 78 28 48
- Toshiba: tlf: 22 68 02 68
- Yamaha: tlf: 67 14 48 30

Merkemodell	Pris, ca kroner	Bildekvalitet 30%	Lydkvalitet 20%	Feiljustering 15%	Brukervennlighet 25%	Håndterbarhet 5%	Miljø 5%	Totalt resultat	
Sony DVP-F41MS	6000,-	5	5	4	4	4	5	5	Svært bra
Pioneer DV-444-s ³	2000,-	5	5	4	4	4	5	4	Bra
Toshiba SD-220EE	2998,-	5	5	4	4	3	4	4	Bra
Panasonic DVD-RV32EG-S	2495,-	5	5	5	3	4	5	4	Bra
Pioneer DV-454-s	2798,-	5	5	4	4	3	5	4	Bra
Sony DVP-NS305	2500,-	5	5	4	3	3	5	4	Bra
Denon DVD-800	3498,-	5	4	5	3	3	4	4	Bra
Aiwa XD-DV480EZ ¹	2995,-	4	5	4	3	3	4	4	Bra
Sharp DV-740S(R)	2500,-	5	5	5	3	3	3	4	Bra
Kenwood DVF-3060-S	2795,-	5	4	4	3	3	5	4	Bra
Philips DVD633/001	1995,-	4	5	4	3	3	5	4	Bra
JVC XV-S302SL	2995,-	4	5	4	3	3	4	4	Bra
LG DVD5084 ²	1995,-	4	4	4	3	3	4	4	Bra
Yamaha DVD-S520G	3990,-	4	4	4	3	4	4	4	Bra
Grundig Livance GDP3200	2500,-	5	4	4	3	3	4	4	Bra
Thomson DTH 210 E	1795,-	4	4	4	3	4	4	4	Bra
Samsung DVD-S224 XEF	2290,-	5	4	3	3	3	4	4	Bra
Sanyo DVD-7102 ⁴	2499,-	4	4	5	2	3	4	3	Middels
Mustek V560	1699,-	4	3	5	2	3	3	3	Middels

© Forbruker-rapporten 5 = svært bra! 4 = bra 3 = middels 2 = under middels 1 = dårlig!
 ! = best i test Ⓜ = bra kjøp. Forbruker-rapportens produkttester finner du på www.forbrukerportalen.no

- 1: På vei ut av markedet
- 2: Tilsvarende modell i Norge: DVD5083 uten VCD-avspilling kr. 1995.
- 3: Erstattet av DV-350 kr. 2000.
- 4: Tilsvarende modell i Norge: DVD7201

Sony DVP-F41MS

Pioneer DV-444-s

Sony Suvereren

Sony dominerer fortroppen i denne ferske testen av digitale - videokameraer. Alle kameraene i testen gir lekre filmbilder. Det er lyden som gir Sony topplasseringene.

tekst ELLEN MORLAND foto ICRT og SCANPIX

DE HAR BLITT små og nette nå. De krever ikke lenger egne, klumpete bager, men smyer seg lett fram fra en vanlig håndveske ved festlige anledninger, på ferieturen og på skoleavslutningene. Og de har blitt rimeligere, kanskje så mye at de kan egne seg som julegave til den helt spesielle? Men noen få tusenlapper holder ikke til det ypperste innen digital teknologi.

Det er de «gammeldags» analoge HI 8-modellene som skuffes ut på tilbud i elektrokjedene til 3000-4000 kroner. For de vil vi ikke lenger ha. Nesten ni av ti videokameraer som selges er digitale, viser statistikkene. I år regner bransjen med å selge rundt 60 000 stykker.

I denne testen handler det om nyeste generasjon digital video. Og det er Sony som står fram som selve herr Suvereren. Seks av Sony-modellene topper resultatlisten. Sharps VL-AX1S smyer seg inn på sjuendeplassen for sin ekstra gode bilde kvalitet, testens beste, og på åttende har vi igjen en Sony-modell, den lille, søte og dyre DCR-IP55 EG som veier like lite som en standard pakke kjøttdeig.

Produktsjef Erling B. Lae i Sony Norge, blir naturlig nok blid i stemmen når han får presentert testresultatet av Forbruker-rapporten per telefon. Vinneren er en super modell, men det er modellene DCR-TRV25 E og DCR-PC101

Sony DCR-TRV 50 E er testens vinner, et hestehode foran sine Sony-brødre, og betegnes som det mest allsidige i testen. Best på lyden i den innebygde mikrofonen.

E han trekker fram som folkets favoritter.

Særlig den først nevnte selger mye, og er blant utvalget i flere av de store elektromarkedene. At den er 6000 kroner billigere enn testvinneren, gjør den til et godt kjøp.

Skrammel og surr

Lyd er noe produsentene av videokameraer sliter med. Det ser ut som nettopp lyden skiller klinten fra hveten i denne testen. Når onkel Frans reiser seg og serverer noen bevingete ord ved festbordet, kommer like mye av skrammelet fra kjøkkenet med på opp-taket, og det i en litt høyfrekvent

lyddramme på enkelte modeller. Eller så er det summingen fra selve kameraet som forstyrrer stemningsfulle øyeblikk.

På mange av kameraene kan dette løses ved å kople til ekstern mikrofon. Testen viser at lyd kvaliteten som regel blir bedre da, men det er langt fra alle kameraene som har denne muligheten.

Sylskarpe bilder

Når det er sagt, må de levende bildene få ros på ros for sin skarphet, evne til å håndtere varierende lysforhold og stabilitet. Alle oppnår resultater fra «middels» og bedre, noe som sett under ett kan ►

SLIK FÅR DU BEDRE FILMER:

Her er Knut Førsum i Fotorådet råd for bedre filmer:

- Ikke flytt kameraet så mye, men hold det rolig. Da blir filmen mer behagelig å se på.
- Ikke lag for korte scener, filmen blir for oppstykket.
- Husk lyden! Prøv å starte og stoppe opptaket når det er stille. Kutt midt i en samtale er ikke bra.
- Bruk noen minutter på forhånd til å tenke igjennom hva du vil vise. Prøv å fortelle en historie. Med digitalt utstyr er det lett å redigere etterpå, men få gjør det.

► betraktes som meget godt.

Kvaliteten på bildene etter at filmen eller stillbildene er overført til PC, er med i vurderingen. Det viser at bildekvaliteten forringes i prosessen. Et godt digitalt fotoapparat er definitivt beste alternativ til bilder på PC. Bare Sharps VL-AX1S klarte å få tilnærmet like gode PC-bilder som bildet fra det digitale fotoapparatet testerne brukte til sammenlikningen. Film på PC klarte modellene enda dårligere.

Bildestabilitetsfunksjonen er gitt en egen karakter i testen. Det er også en viktig funksjon. Når du bruker zoom, eller når det du skal filme beveger seg raskt, blir det lett litt gyngende kameraføring, hvis du ikke bruker stativ. Dette skal bildestabilisatoren motvirke, og klarer det middels til godt på alle kameraene unntatt ett, Sharp VL-NZ100S, som får «under middels».

Fire formater

Størrelsen betyr mye for disse produktene. Vi vil ha dem så små og nette som mulig.

De dyreste er kameraene med flest funksjoner og de som er så små at de nesten går i innerlomma. Utviklingen av disse produk-

tene har gjort at de kan lages stadig mindre.

I testen er fire digitale videostandarder representert. Mini-DV er det vanligste formatet. Mini-DV-kassetten er betydelig mindre enn de gamle HI 8-kassetten, og gjør det derfor mulig å produsere mindre kameraer. Men den lille før nevnte Sony DCR-IP55E har en mindre standard som heter Mikro MV med en kassett som er 70 prosent mindre enn mini-DV-kassetten. (Hva blir det neste?)

To av Sonys modeller, DCR-TRV 140E og 740 E, har Digital 8-standard som lagrer filmen på en kassett av samme størrelse som de gamle HI 8-kassetten. Fordelen med det er at du kan bruke kassetten fra det gamle kameraet. Disse kameraene kan ikke bli like smekre i formen, og veier rundt 1 kg. Det kan heller ikke Hitachi DZ-MV230E som er et kamera, det eneste i testen, som fester begivenhetene foran linsen til en DVD-plate. Det innehar jumboplassen i testen på grunn av svært dårlig resultat for lydqualität.

Finn riktig knapp fort!

Hvordan kameraene er å håndtere, er tillagt relativt stor vekt i testen. Når du raskt vil zoome inn en vik-

tig detalj, er det avgjørende at du lett finner den riktige knappen, og at særlig zoomen og start-knappen reagerer på sekundet.

Formen på kameraet ser ut til å bety en del. Flere av kameraene med oppreist form, som alle kommer fra JVC, kritiseres for vanskelig håndtering. Det kan synes som om denne formen gir noe vanskeligere tilgang til menyen for fingrene.

JVC GR-DVP 7 E er det minste kameraet i testen med sine 450 gram. Den får karakteren «Bra» for totalinntrykk og bildekvalitet. Lydqualität og håndtering av menyen trekker litt ned.

Kraftig zoom er unødvendig og dyrt

Se heller etter omfanget av vidvinkelen enn rekkevidden til zoomen når du skal velge videokamera, er oppfordringen fra Knut Førsum i Fotorådet.

– Vidvinkelen gjør at du får mer med på bildet, og det er hva folk har mest bruk for. Så kraftig zoom som de nye kameraene har, er det dramatisk sjelden man har brukt for, og de drar opp prisen på kameraet, sier han.

For zoomen på de nyeste videokameraene er sterkere enn en sterk kikkert. Det er umulig å holde kameraet rolig nok til at slik filming blir bra. Dessuten er

en del av zoom-effekten digital zoom, som bare forstørker «feilene» og ikke gir et godt bilde-resultat, forklarer Førsum.

På kameraene er både den optiske og den digitale zoomen angitt.

– Den optiske zoomen gir bedre bildekvalitet jo høyere verdi. Men de fleste klarer seg godt med 10-20 ganger forstørrelse, sier Førsum.

Sony DCR-TRV 25 E er god på alle punkter. Prisen, cirka 12 000 kroner, gjør den til et godt kjøp.

test fakta

PRODUKTER

21 digitale videokameraer er med i denne testen. I testen er fire digitale videostandarder representert. To av kameraene er basert på Digital 8-system, ett har DVD-R-disc, ett har Mikro MV, og resten har Mini DV-system.

SAMARBEID

Testen er utført i Tyskland i regi av det europeiske testsamarbeidet ICRT.

HVA ER TESTET

I tillegg til mange egenskaper som bilde kvalitet, lyd og brukervennlighet, ble kameraene testet for allsidighet, samt hvordan de fungerer i forhold til overføring til PC.

TOTALKARAKTERER

Karakterene ble gitt på en skala fra 1 til 5, der 5 er høyeste karakter. Karakterene i tabellen er vektet forskjellig og avrundet.

LEVERANDØRER

Canon: tlf: 22 62 92 00
Hitachi: tlf: 22 05 90 60
JVC: tlf: 33 36 16 00
Panasonic: tlf: 67 91 78 00
Casio: Casinus AS, tlf: 55 19 79 90
Samsung: SENAS AS, tlf: 22 08 63 00
Sharp: tlf: 22 88 42 90
Sony: tlf: 22 81 28 00

Vi tester digitale videokamera

Merke/modell
Pris, ca kroner
Bildekvalitet 35 %
Lydkvalitet 20%
Brukervennlighet 20%
Autofokus 10%
Bildestabilitet 5%
Allsidighet 10%
Totalt testresultat

Sony DCR-TRV50 E	18000	4	5	4	5	4	5	5	Svært bra
Sony DCR-TRV27 E	13000	4	5	4	5	4	5	5	Svært bra
Sony DCR-TRV25 E	12000	4	5	4	5	4	4	4	Bra
Sony DCR-PC101 E	15000	4	5	4	5	4	4	4	Bra
Sony DCR-TRV18 E	9000	4	5	4	5	4	4	4	Bra
Sony DCR-TRV740 E	9500	4	4	4	5	4	4	4	Bra
Sharp VL-AX1S	17100	5	4	4	5	4	3	4	Bra
Sony DCR-IP55 E	18500	4	4	4	5	4	4	4	Bra
Panasonic NV-GS5 EG	12995	4	3	4	5	3	4	4	Bra
JVC GR-DV3000 E	16995	4	3	3	5	3	4	4	Bra
JVC GR-DVX507 EG	11995	4	4	3	5	3	4	4	Bra
JVC GR-DVL367 EG	10995	4	3	4	5	3	4	4	Bra
JVC GR-DVP7 EG	14995	4	3	3	5	3	4	4	Bra
Sony DCR-TRV140 E	6000	4	2	4	5	4	3	3	Middels
JVC GR-DVL867 EG	13995	4	2	4	5	3	4	3	Middels
Panasonic NV-DS30 EG	8495	4	2	4	5	4	3	3	Middels
Sharp VL-NZ100S	10000	4	4	3	5	2	3	3	Middels
Canon DM-MV550i E	10495	3	2	4	5	4	4	3	Middels
Samsung VP-D190i ¹	12990	4	2	4	5	4	3	3	Middels
Canon DM-MV530i E	9995	3	2	4	5	4	4	3	Middels
Hitachi DZ-MV230 E	14990	4	1	4	5	3	3	3	Middels

© Forbruker-rapporten 5 = svært bra! 4 = bra 3 = middels 2 = under middels

1 = dårlig! 1 = best i test 2 = bra kjøp

Forbruker-rapportens produkttester finner du på www.forbrukerradet.no

1: Erstattes av VPD 590 i. Mindre modell, men nesten tilsvarende 190 i.

Gaven

til den som skal skaffe seg alt

Et abonnement på Forbruker-rapporten gir fri tilgang til spennende tester på internett av alt fra cd-brennere til støvsugere. Da blir det lettere å gjøre gode kjøp. Dessuten kommer det 10 utgaver i året av Forbruker-rapporten i posten, med verdifulle tips til den som trenger alt!

Gi et årsabonnement i gave for kr 225,-, på www.forbrukerportalen.no eller ring kundeservice, telefon: 22 58 69 71

FORBRUKER
RAPPORTEN

Fullt brukkbart

I skyggen av digitalkameraenes støyende inntogsmarsj, lever kompaktkameraene fortsatt et godt liv. Og de fleste gjør en god jobb til en billig penge, viser vår test.

tekst ELLEN MORLAND foto ICRT og SCANPIX

FREMDELES LIKER NOEN best å sitte i sofakroken når man vil friske opp gamle minner, uten å måtte fikle med datamaskinen først. Og der kan man humre over de litt mislykkede bildene som ikke ville overlevd i den digitale fotoverdenen.

Slik kan vi ha det enda mange år. Det er økonomi i det også. Vår nye test av kompaktkameraer for film, viser at du får gode modeller av denne typen kameraer til tusenlappen.

Rødøye-funksjon

Ingen oppnådde imidlertid toppkarakteren da det internasjonale testsamarbeidet ICRT fikk testet kompaktkameraer, 24 av dem representert på det norske markedet. Men alle er enten gode eller middels, og ingen av dem er skrekprodukt du må holde deg langt unna.

Vinneren blant 35-mm-kameraene, heter Riva Zoom 160 DATE, og kommer fra Minolta. Den er det ene av to modeller som oppnådde toppkarakter i kategorien for bildekvalitet. I testen ble denne egenskapen lagt større vekt på enn brukervennlighet. For hvor skarpe og gode bildene er, blir det viktigste når du full av spenning åpner fotoposen med årets feriebilder.

Kompaktkameraene har en funksjon for å redusere graden av røde øyne, og de fleste klarer denne jobben bra.

Alle kameraene har mulighet til å slå av blitsen eller sette på blitsen, selv om motivet er til-

strekkelig opplyst, det såkalte fill-in lyset. Testen viste at blitsen klarer å balansere i forhold til dagslyset. Blitsens rekkevidde, hvor jevnt motivet ble belyst, og hvor kornete bildene blir, ble også testet. Kameraene oppnådde middels til gode resultater.

Glipper øyeblikket

Derimot skårer kameraene, inkludert testvinneren, atskillig dårligere på søkerens egenskaper. Det betyr en del at motivet blir seende noenlunde likt ut som da du siktet det inn gjennom søkeren. Fremmede fjes har en tendens til å lure seg med på bilder, og det er ikke alltid fotografens skyld, viser denne testen.

Også den såkalte lukkerforsinkelsen ser ut til å være en svakhet ved kompaktkameraene. Bare testvinneren i tillegg til en av de modellene som kom dårligst ut av testen, Samsung Fino 35SE, fikk toppkarakter på denne egenskapen. Mange med kompaktkamera irriterer seg over nettopp dette. Når gullungen endelig klarer å balansere noen sekunder på tohjulsykkelen, vil vi gjerne at kameraet reagerer raskt. Her har produsentene en jobb å gjøre!

Pris følger ikke kvalitet

Prisene på kameraene varierer fra cirka 500 kroner til 2500, som er prisen på testvinneren Minoltas Riva Zoom 160 DATE. Det er ikke slik at pris og kvalitet henger sammen. Riktignok er ikke kvaliteten på vinner og taper veldig

Camilla Isene (26) fra Oslo har vist at kompaktkamera ikke har utspilt sin rolle i forhold til de nye digitale mediene. Hennes lekne kompakt-bilder er blitt omtalt som en sensasjon, og har vært svært etterpurt blant annet hos franske moteskapere.

forskjellig, siden alle har oppnådd karakteren «god» og «middels». Men på jumboplassene finner vi kameraer som er like dyre som testvinneren. Derfor kan du godt velge en billig modell som de billigste Fujifilm-modellene. De har erobret femte og sjuende plass i testen.

APS eller 35 millimeter

Kompaktkameraer med begge disse filmformatene er med i testen. 35 millimeterformatet er de vanlige, enkle filmrullene de fleste kjenner. APS er et annet filmformat, og filmen settes inn som en kassett i kameraet. Det er altså enklere å sette inn filmen, men

den er dyrere i innkjøp og å fremkalle, viste undersøkelser Forbruker-rapporten gjorde i fjor.

Med APS-film kan du velge mellom tre forskjellige formater når du tar bilder: det vanlige, det såkalte H-formatet som er bredere, og panorama. På noen kameraer har du mulighet til å bytte en film du har begynt på, og sette den inn igjen senere. Kameraet vil «huske» hvor langt du var kommet på filmen.

APS-kameraene peker seg ikke ut verken i positiv eller negativ retning i vår test. De havner midt på treet i testen, også prissmessig. De er litt lettere, altså mindre enn de andre kameraene.

Vi tester kompakt kameraer

Fabrikat / Modell	Pris, cirka kroner	Bildekvalitet 70%	Bildeskarpheit	Blitts-ytelse	Rød-øye-reduksjon	Søker	Lukkerforsinkelte	Bruken vennlighet	Ta bilde	Bruke søker	Tilbakespoling	Håndbok	Konstruksjon	Total karakter	
35mm-kameraer															
Minolta Riva Zoom 160 DATE	2500,-	5	5	5	5	3	5	4	4	4	4	5	5	4	Bra
Nikon Lite-Touch Zoom 140ED	2495,-	4	5	4	5	3	2	4	4	5	4	5	5	4	Bra
Samsung Vega 290W	1995,-	4	5	5	5	3	3	4	4	4	5	5	5	4	Bra
Konica Z-up 130e	1695,-	4	5	5	4	2	2	4	3	5	4	3	5	4	Bra
Fujifilm Zoom Date 90	995,-	4	5	4	5	2	2	3	4	3	3	3	5	4	Bra
Minolta Riva Zoom 130	1795,-	4	5	5	4	3	2	4	4	4	4	5	5	4	Bra
Olympus Superzoom 80G	995,-	5	5	5	4	4	3	3	3	3	4	2	5	4	Bra
Fujifilm Zoom 70	795,-	4	5	4	4	3	3	4	4	4	3	3	5	4	Bra
Fujifilm Zoom Date 1300	2495,-	4	5	4	4	3	2	4	4	4	4	3	5	4	Bra
Olympus Superzoom 70G	795,-	4	5	4	5	3	3	3	3	3	4	2	4	4	Bra
Pentax Espio 80V	1295,-	4	5	5	4	2	3	3	3	4	3	3	5	4	Bra
Minolta AF50 Big Finder	595,-	4	5	4	5	4	4	3	3	3	3	2	3	4	Bra
Pentax Espio 115V	1495,-	4	5	4	4	3	2	3	3	4	3	4	5	4	Bra
Nikon One-Touch Zoom 90s	1195,-	4	5	5	4	2	3	3	3	4	3	5	5	4	Bra
Samsung Fino 80 Super	895,-	4	3	4	4	4	2	3	3	3	4	4	5	3	Middels
Fujifilm Zoom Date 125S	1695,-	3	3	4	4	3	2	4	4	4	4	3	5	3	Middels
Yashica Zoomate 105	1790,-	3	3	5	4	2	3	3	3	3	4	3	5	3	Middels
Samsung Fino 35SE	495,-	3	3	4	5	2	5	3	3	3	3	2	5	3	Middels
Kyocera Yashica Zoomate 90W	2250,-	4	5	5	4	2	2	3	3	3	4	4	2	3	Middels
Canon Prima Super 155	2395,-	4	5	5	5	2	3	4	3	5	4	5	2	3	Middels
APS-kameraer															
Kodak Advantix F620	1195,-	4	5	4	3	2	2	4	3	4	3	4	5	4	Bra
Fujifilm Nexia 230 ix Z	795,-	4	5	4	4	2	2	4	4	4	4	3	5	4	Bra
Canon Ixus III	2395,-	4	5	4	4	2	2	3	3	3	4	5	5	4	Bra
Fujifilm Nexia Q1	575,-	4	4	4	3	1	3	3	3	2	3	2	5	3	Middels

© Forbruker-rapporten 5 = svært bra! 4 = bra 3 = middels 2 = under middels 1 = dårlig! ! = best i test
 Forbruker-rapportens produkttester finner du på www.forbrukerradet.no

Kodak Advantix vant klassen for APS-kameraer.

Minolta Riva Zoom 160 DATE best i test på 35 mm.

Ti år til, men mor har siste ordet

Ennå har ikke filmrullene blitt antikviteter. Fremdeles har fotobutikkene et rikt utvalg av kompaktkameraer til bruk for film. Men utviklingen går raskt i digital retning.

Informasjonssjef Erik Andersen ved Elektronikkbransjens servicekontor, spår at om 10 år vil filmbasert fotoutstyr være borte fra det europeiske markedet.

– Salget av digitalkameraer øker med eksplosiv fart. Fremdeles selges noe mer filmbasert utstyr, men

vi antar at det bare er ett eller to år til de digitale kameraene selger mer enn de filmbaserte, sier han. Han understreker at man fremdeles vil få kjøpt film.

– Det som har overrasket oss, er at APS-kameraene ser ut til å forsvinne fortere enn de som bruker 35 millimeterformatet. APS er et nyere konsept som vi hadde forventet ville holde seg.

Årlig selges rundt 250 000 kameraer her i landet, pluss 600 000–700 000 engangskameraer. Salget av film holder seg stabilt,

mens salget av filmbaserte speilreflekskameraer har økt litt det siste året.

Knut Før Sund i Fotorådet, fotoforhandlernes organisasjon, synes det er vanskelig å spå i en bransje der tekniske nyvinninger stadig ser dagens lys. Hvis prisene går ned, hvilket det ser ut til at de gjør, og løsningene blir enklere, vil fremtiden være digital. Men han har en sterk tro på at filmbaserte kameraer vil holde stand svært lenge.

– Dette avhenger mye av kvinnene. Det er de som holder på film-

test fakta

PRODUKTER:

24 filmbaserte kompaktkameraer ble testet, fire av dem for APS-format. Alle unntatt ett har zoom-linse. Minolta AF50 Big Finder har fast linse på 27 millimeter. Testvinneren har mest omfattende zoomlinse: 37,5 til 160 millimeter.

SAMARBEID:

Testen er utført i Storbritannia i regi av det europeiske test-samarbeidet ICRT.

HVA ER TESTET?

I tillegg til mange egenskaper som påvirker bildekvalitet og brukervennlighet, ble kameraene utsatt for en egen holdbarhetstest. De ble sluppet fra en halv meters høyde ned på en treplate 10 ganger. Etter hvert fall ble eventuelle skader og funksjonssvikt registrert. Kameraer som påberopte seg å være vanntette, fikk bade og dusje også. Disse testene ga positive resultater. Bare tre fikk karakterene «middels» og «dårlig».

TOTALKARAKTER:

Karakterene ble gitt på en skala fra 1 til 5, der 5 er høyeste karakter. Karakterene i tabellen er vektet forskjellig og avrundet.

LEVERANDØRER:

Canon: tlf: 22 62 92 00
 Fujifilm: tlf: 22 73 60 00
 Kodak: tlf: 66 81 81 81
 Konica: tlf: 67 15 44 00
 Kyocera, Yashica: tlf: 22 08 35 50
 Minolta: tlf: 22 28 00 00
 Nikon: tlf: 67 11 55 00
 Olympus: tlf: 22 71 60 10
 Pentax: tlf: 22 95 07 90
 Samsung: tlf: 22 08 63 00

Temaer og tester i Forbruker-rapporten 2002

44 tester og 484 sider med forbrukerstoff

Forbruker-rapporten har i løpet av 2002 presentert 10 ulike temaer og annet forbrukerstoff, sammen med hele 44 tester. Vi bringer her en oversikt over temaer og tester som er presentert i løpet av året.

Nr 1 2002: Endelig hjemme

I denne temautgaven finner du mange gode tips for hva du kan gjøre for å bli en større livsnyter på hjemmebane. Ta tiden tilbake og tenk kvalitet!

Artikler:

- Fest på kjøkkenet
- – Hva er hemmeligheten bak god espresso?
- Ut av skapet – inn på banen med modelltog
- Ikke kjøp piano uten hjelp
- Slipp lyset inn – i byleiligheten!

Tester

- Rengjøringsbyråer: Pristest
- Espressomaskiner
- Smakstest av hverdagskaffen
- Piano
- Mikroanlegg
- Brettspill: Brukertest
- TV-apparater
- El-bilen Think

Nr 2 2002: Klær for enhver

Årlig bruker vi 19 milliarder kroner i norske klesbutikker. Klær gir identitet og gruppetilhørighet, men vi glemmer ofte at klær også skal ha kvalitet. Bryr vi oss om hvor og hvordan klærne våre er laget? Forbruker-rapportens tema gir deg noe å tenke over.

Artikler:

- Sportsklær som ikke blir rene
- Hvordan kan vi vite hvor jeansen produseres?
- Bomullsdyrking skaper miljøproblemer
- Jakten på en bra bh
- Dameklær passer til niåringer
- Har jeg rett til å bytte klær?

Tester

- Ullvaskemidler
- Dongeribukser
- Mobiltelefoner
- Personlige data-assistenten
- Skipakker for voksne

Nr 3 2002 Hvor skal vi bo?

Å finne riktig sted å bo, handler ikke bare om å finne en bra bolig. Det handler minst like mye om å velge en kommune, bydel og boform som gjør det godt å leve. Noen trives best i byen, mens andre vil ha mer for pengene på landet.

Artikler:

- – Hva får jeg for 1,5 millioner?
- Hvilke kommuner har de tilbudene du trenger?
- Lovbrudd å forby kjæledyr i borettslag
- Bokollektiv
- Råd til ungdom på boligjakt

Tester

- Kommunale nettsted
- Flyttebyråer: Pristest
- Skredsendere

Nr 4 2002 Bli en smart pasient!

Hva gjør du når du ikke er fornøyd med din fastlege? Hvordan får du tak i en psykolog? – Det går an å være en smart pasient, selv om helsen skranter. Les vårt tema om helse.

Artikler:

- Fastlegen – din beste venn?
- Dine pasientrettigheter
- – Sykehusvalg uten mening
- Ledig kapasitet innen gruppe-terapi.
- Dyrt å bli røykfri
- Ukebladens helsestoff.
- Sving øksa på kaloriene
- Hvor er tannlegen?

Tester

- Helse på nettet
- Kontaktlinser: Pristest
- Puls klokke

Nr 5 2002 Endelig ferie!

Nesten én million nordmenn reiste med charterfly, mens nesten en halv million reiste til feriemål i Norden i 2000. Vi gir gode ferieråd til fire typer reisende: bilturisten, charterturisten, storbyturisten og campingturisten.

Artikler:

- Bilferie i Provence
- Rull trygt gjennom Europa
- Råd til charterturisten
- Reisevaluta - kort og godt
- Sjekk hva reiseforsikringen dekker!
- Ta toget til storbyen!
- Hotell-luksus til lavpris
- Hva kan du vente deg på campingplassen?
- Tips for mobilbruk i utlandet

Tester

- Utendørsmaling
- Bensinstasjoner
- TV-apparater

Nr 6 2002 Mat – vet du hva du kjøper?

Vi viser deg hvilke aldringstegn du skal se etter når du velger fisk. Vi har også sett nærmere på fagkunnskapen i kjøttdisken i vårt temanummer om mat.

Artikler:

- Hva kan de bak kjøttdisken?
- Slik sjekker du fisken
- Fersk fisk er selgers vurdering
- Mest sprøytemiddelrester i im-

- portvarer
- Presses til å velge norsk pga tollavgifter
- Helsepåstander på mat-emballasjen
- Er det mye blomkål i «Blomkålblending»?
- 10 myter om mat
- Babygris – uetisk luksusmat?

Tester

- Spekeskinker
- Kjøkkenmaskiner
- Kjølebokser (12 volt)
- Trådløse telefoner

Nr 7 2002 Bank og forsikring

Skal du ha billigere lån og forsikring, må du være villig til å skifte forbindelser oftere enn før. Men terskelen for å bli vurdert som god kunde, blir stadig høyere.

Artikler:

- Helseforsikring: Du opphever taushetsplikten.
- Selskapene snyter deg – og klagebunkene hopper seg opp
- Sa nei til 30 000 – fikk 250 000 fra eierskifteforsikringen
- Ingen sak å flytte boliglån
- Kredittvurdering: Hvilken karakter har du?
- Lån på huset: Leve resten av livet

Tester

- Forsikring: Pristest
- Sykkelcomputere
- Joggesko
- Brukstest: Vinopptrekere

Nr 8 2002 El-produkter

Med store annonsekampanjer og svært lave priser på utvalgte varer, lokker elektro-kjedene oss inn i butikken. Der blir du møtt av selgere som fraråder de annonserte produktene. Les hvordan vi systematisk blir lurt av selgere som styrer oss mot produkter som de selv tjener mest på å selge.

Artikler:

- Elkjøp lurer deg med lavpristilbud
- Ikke stol på merkingen i butikken
- Best i hva slags test?
- Hvem eier hvem i el-bransjen?
- Ordduell om hvitevareforsikring
- Sjekk prisene i el-butikken
- Ikke gi deg når hvitevarene går dukken
- Hvitevareretur – fungerer det?

Tester

- Vaskemaskiner
- Kondenstørketromler
- Kombiskap og amerikanerskap
- Oppvaskmaskiner
- Mikrobølgeovner
- Matprosessorer
- Hurtigmiksere
- Elektriske woker
- Mobiltelefoner
- Fukttest mobiltelefoner

Nr 9 2002 Lys og varme – mindre energi

Du sparer kanskje en tusenlapp på å velge markedets billigste strøm-

leverandør. Med relativt små justeringer på huset ditt, kan du oppnå langt mer. Se våre kjølige regnestykker for et varmt hus.

Artikler:

- Hva er det med denne strømprisen?
- Råd om hvordan spare strøm
- Varmekabler eller vannbåren varme?

Tester

- Bilradioer
- Digitale kameraer
- Kaffetraktere
- Hjemmekino-anlegg

Nr 10 2002 Dagligvarer

Før hadde vi bare Rimi, Rema, Coop og Meny. Nå har vi Sverige, der alle kan spare tusenlapper. Og snart får vi tyske Lidl. Det vil bli en revolusjon i dagligvaremarkedet i Norge.

Artikler:

- Hele Norge på svenskehandel
- Populær tysker med ukjente varer
- Samme middag - men tre ganger dyrere

Tester

- DVD - spillere
- Digitale videokamera
- Kompaktkamera
- Mobiltelefoner

Finn testvinnerne!

HJEMMEKINO-ANLEGG, nr. 9/02

Vi har testet komplette DVD- og lydanlegg. Fire tusenlapper skiller mellom testvinner Hitachi HTD-K150E til 4995 kroner, og Pioneer NS-DV77 til 8998 kroner. De har begge «Bra» i total karakter. Velger du Hitachi, har du derfor råd til en Syden-tur i tillegg!

OPPVASKMASKINER, nr 8/02

Bare Bauknecht GSPF 2988WS til 5990 kroner, vasket til toppkarakter i vår test av 9 oppvaskmaskiner i nr. 8. Den er ikke blant de raskeste maskinene på standardprogrammet, men til gjengjeld blir det rent.

VASKEMASKINER, nr . 8/02

AEG Öko-Lavamat 72740, eller 72630 som den heter i Norge, var best i vår test av frontmatede vaskemaskiner i nr. 8. En solid vaskemaskin som dette holder i minst 10 år, viser vår holdbarhetstest som inngikk som en del av testen.

BILRADIOER, nr. 9/02

Minst plunder får du med en Grundig SCD 3490 RDS (med CD), JVC KD-LH7R (med CD/MP3) eller Clarion AX423RB (med kassettpiller) i dashbordet, viser vår bilradio-test i nr. 9.

KOMBISKAP OG AMERIKANERSKAP, nr. 8/02

Electrolux ER7535 1 er best av de 10 tradisjonelle kombiskapene vi testet i nr. 8. Det ble vurdert som bedre enn det beste av de 4 «side-by-side»-skapene, som ble testet over samme nummer. Blant disse ble Whirlpool ARZ 735 RS best, men den endte likevel på «middels» i slutt karakter.

BANK OG FORSIKRING Nr/År

Forsikring: pristest	7/02
Nettbank-betaling	2/01

BIL

12-volt kjølebokser	6/02
Bilbarneseter	7/01
Bilradioer	9/02
El-bilen Think	1/02

BOLIG OG HAGE

Boligventilasjon	8/01
Byggesaksbehandling	2/01
Flyttebyråer: pristest	3/02
Gressklippere	5/01
Kjøkkeninnredning	8/01
Utendørsmaling	5/02

DATA/ELEKTRONIKK

Blekkpatroner: pristest	6/01
Gameboy-spill: brukstest	3/01
Hjemme-pc	6/01
Kommunale nettsteder	3/02
PDA-er	2/02
Skrivere	7/01

HELSE OG HYGIENE

Ansiktskremer: brukstest	9/01
Helse på nettet	4/02
Hårfjerningsapparater	4/01
Kontaktlinser: pristest	4/02

HUSHOLDNINGSARTIKLER

Brødbakemaskiner	9/01
Elektriske woker	8/02
Espressomaskiner	1/02
Hurtigmiksere	8/02
Kaffetraktere	9/02
Kjøkkenmaskiner	6/02
Kjøle-/svaleskap	7/01
Kombi- og amerikanerskap	8/02
Kondenstørketromler	8/02
Matprosessorer	8/02
Mikrobølgeovner	8/02
Oppvaskmaskiner	8/02
Stekepanner, termospot	10/01
Støvsugere	6/01
Tekanner: brukstest	1/01
Ullvaskemidler	2/02
Vaffeljern	4/01

Vaskemaskiner	8/02
Vinopptrekere: brukstest	7/02
Woker: brukstest	4/01

KLÆR

Allværsjakker	5/01
Dongeribukser	2/02

LYD OG BILDE

CD og minidisk-opptakere	3/01
Digitale kameraer	9/02
Digitale videokamera	9/01
DVD-spillere	10/01
Hjemmekino-anlegg	9/02
Kompaktkameraer	10/01
Mikroanlegg	1/02
TV-apparater	5/02

MATVARER

Biffkjøtt	6/01
Ferdigretter	1/01
Smakstest hverdagskaffe	1/02
Smakstest melk	10/01
Spekesinker	6/02

SPORT OG FRITID

Barnepulker	10/01
Brettspill: brukstest	1/02
Hockeyskøyter: brukstest	9/01
Joggesko	7/02
Piano	1/02
Pulsklokker	4/02
Ryggsekker	7/01
Skipakker for voksne	2/02
Skredsendere	3/02
Sykelcomputere	7/02
Sykelhjelmer	6/01
Tur/fjellutstyr	5/01

TELEFONI

Mobiltelefoner	8/02
Mobiltelefoner: fukttest	8/02
Trådløse telefoner	6/02

Rengjøring av keramisk topp

I en tidligere utgave av Forbruker-rapporten, skrev dere litt om komfyrer med keramiske topper. Dere nevnte bl.a. ulemper som at de er av glass, og rengjøring av disse. Når det gjelder rengjøring av disse keramiske toppene, var det en kommentar om at det er slitsomt og hardt arbeid, man trenger spesialrengjøringsmidler og skrape. Jeg og min mann har imidlertid funnet «vidundermiddelet», og selv en keramisk topp som ikke har vært ordentlig rengjort på mange år, blir nesten som ny. Dette er faktisk veldig bra!

Min mann og jeg har hatt slike komfyrer i mange år og som dere skriver, virkelig slitt med å få dem rengjort. Vi prøvde skrapen som følger med, spesialmidler, barberblad, andre midler, men det ble aldri noe greie på det hele. Helt tilfeldig kom vi over en grønn boks på en hobby-messe, og spurte selgeren hva han trodde om keramiske topper og middelet hans. Selvsagt fikk vi bare ett svar fra selgeren, men vi tenkte som så at nå har vi prøvd alt annet, så vi kan jo like godt prøve dette også. Det er helt utrolig, den 8 år gamle keramiske toppen ble nesten som ny.

Middelet het Zielinsky Universal-stein, den kalles et rengjørings- og poleringsmiddel, det skal være miljøvennlig, gift- og syrefritt, ufarlig for barn og biologisk nedbrytbart. En stor boks koster ca. 150,- og holder i hvert fall ett år, kanskje til og med i to, altså er den drøy. Den kan også benyttes på stålvaske/beslag, messing, ovnsdører av glass, osv.

Den er virkelig kjempebra!

Annichen Skeie

ØKOTIPS

Av JAN SCHRØDER
seksjonssjef i Forbrukerrådet

Frivillig tvang

Som EØS-medlem er Norge en del av EUs indre marked. Forbrukerpolitikken påvirkes i høyeste grad av dette faktum. Harmonisering er stikkordet for et velfungerende marked. For at flest mulig skal ha adgang, bør reglene være like for alle. Eksempler er minstekrav til varenes egenskaper som kvalitet og sikkerhet, samt rettigheter hvis varen skulle vise seg ikke å holde mål.

La oss derfor legge et par fakta på bordet. Nye direktiver som omhandler det indre markedet, implementeres i norsk lov med begrenset medbestemmelsesrett fra de tre EØS-landene som ikke samtidig er EU-medlemmer. Disse landene kan påvirke sluttresultatet av et direktiv som må implementeres i norsk lov på to måter: en teoretisk «vetorett», samt rett til å påvirke under utformingen av regelverket.

«Vetoretten» er det vanskelig å benytte, fordi EU-landene i dette tilfellet har rett til å gå til mottiltak for å kompensere for det økono-

miske tapet som oppstår ved begrenset tilgang til våre markeder.

Når det gjelder vår andre påvirkningsmulighet, holder det å nevne et forslag til nytt Forbrukerkredittdirektiv. Justisdepartementet ber Forbrukerrådet og en rekke andre instanser om å kommentere EU-kommisjonens forslag, men understreker i følgebrevet på én side at «Vi gjer likevel merksam på at Noreg ikkje har direkte tilgang til debatten og votinga i Europaparlamentet og Rådet. Det er difor avgrensa i kva utstrekning vi har høve til å påverke det endelege resultatet».

Én ting er de forventningene og den arbeidslysten som skapes hos byråkrater og papirflyttere når man vet at ens egen påvirkningskraft er nærmest ikke-eksisterende. Det er vel dette som kalles å skrive for skrivebordsskuffen. En annen og alvorligere sak, er at det arbeidet Forbrukerrådet og andre har gjort i en årrekke for å sikre en forbrukerbeskyttelse i verdensklasse, kan bli tilsidesatt ved et pennestrøk.

IKKE LA DEG LURE

Frekkere enn de bør

En frekk liten oppfordring i post-kassa ripper opp i flere måneders ulmende raseri: «Verv naboene dine som internett-kunder. Hilsen Telenor.»

Det begynte med at livet vårt ble forandret da Vår Kjære Kabeloperatør Telenor tilbød oss internett via tv-kabelen. Det nye tilbudet var genialt: For en fast sum kunne vi bruke internett så mye vi ville.

Den faste summen viste seg snart å være TO faste summer. Én til Internettoperatøren Telenor og én til Kabeloperatøren Telenor. Litt merkelig. Men helt greit.

Så kom brevet som skulle gjøre livet vårt lekende lett som internett-brukere. Internettoperatøren Telenor var blitt enig med Kabeloperatøren Telenor om at de - som var i samme familie - kunne klare å dele pengene våre på kammer-set. Bare én regning fra nå av.

Dette var i februar 2002. Vi har nå gitt opp å forklare Internettoperatøren om brevet som Kabeloperatøren har sendt. Vi har også gitt opp å tro på Kabeloperatøren når de sier at de skal snakke med Internettoperatøren for oss. Regningene strømmer inn. Og vi gidder ikke bruke flere tellerskritt hos Telefonoperatøren Telenor for å bli enige med samtlige medlemmer av dette ufattelig, servicefattige konsernet.

Men la det være klinkende klart: Vi akter ikke å begynne med en dør til dør-aksjon for å verve naboer. Vi vet nemlig hva som skjer når mange mennesker deler den samme kabelen. Hastigheten går ned. Uten at antall regninger blir halvert.

Av JORUNN GRAN

Forbruker-rapporten vil gjerne høre det hvis du som forbruker har erfaringer du vil dele med andre, eller hvis du har tips som redaksjonen kan jobbe videre med. Skriv til

fr-rapport@forbrukerradet.no

eller til vår adresse:

Postboks 4594 Nydalen,
0404 Oslo

Ring inn tips til redaksjonen

Barth Tholens,
ansvarlig redaktør
23 40 05 24

barth.tholens@forbrukerradet.no

Jarle Oppedal,
journalist
23 40 05 20

jarle.oppedal@forbrukerradet.no

Geir Røed,
journalist
23 40 05 23

geir.roed@forbrukerradet.no

Hege Ellertsen,
journalist
23 40 05 22

hege.ellertsen@forbrukerradet.no

Toini Røtterud,
redigerer
23 40 05 21

toini.rotterud@forbrukerradet.no

Sven M. Bjørnson,
testkoordinator
23 40 05 26

sven.bjornson@forbrukerradet.no

Trine Nielsen,
testmedarbeider
23 40 05 28

trine.nielsen@forbrukerradet.no

- Bør kunne kjøpsloven

Justisminister Odd Einar Dørum refser butikkselgerne for å ha for dårlige kunnskaper om forbrukerkjøpsloven.

tekst GEIR RØED

Forbruker-rapportens oppslag i forrige nummer om at mange butikkselgere innenfor elektrobransjen har mangelfulle kunnskaper om forbrukernes rettigheter, har fått oppmerksomhet på Stortinget.

Arbeiderpartiets justispolitiker Knut Storberget tok i spørretimen opp resultatet av Forbruker-rapportens undersøkelse med justisminister Odd Einar Dørum. Statsråden sa i sitt svar at kunnskapsnivået er «svært beklagelig».

- For næringsdrivende som selger varer til forbrukerne, står forbrukerkjøpsloven helt sentralt. Det er derfor grunn til å forvente at selgerne gjennomgående har bedre kunnskap om loven enn det Forbruker-rapporten har avdekket, sa justisministeren.

- Dersom mangelfull kunnskap viser seg å bli et vedvarende problem, vil jeg vurdere å ta dette opp med Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon, sa Dørum.

Storberget frykter at forbrukere flest rett og slett ikke får de rettighetene de i lovs form har fått, fordi verken forbrukerne eller selgerne kan lovverket.

- Dette kan myndighetene gjøre noe med. Eksempelvis ved at hvert produkt over en viss verdi blir utstyrt med en liten brosjyre hvor rettighetene fremkommer. Dessuten bør myndighetene vurdere en større informasjonskampanje, sier Storberget.

Merking av søtstoffer

Et stort problem er merkingen av søtstoff/sukkerfritt. For alle med diabetes er dette et stort problem, fordi sorbitol, xylytol, zyklammat (alle med «s-uttale») høyner blod-sukkeret, bare aspartam og andre på «a» er uten innvirkning (så nær som aspartamsulfat). Disse produktene er ofte dårlig merket med hva slags søtstoff de inneholder, og så liten skrift at man ikke ser det (med briller til og med). Dessuten er det stor mangel på varer med uten/lavt/«riktig» sukkerinnhold. Dessuten inneholder de fleste matvarer sukker.

Salt i all slags mat er også et stort problem. Spiser man f.eks. brød m/margarin og gulost, smaker alt veldig salt. Mange mennesker tåler ikke salt og maten er like god uten disse mengdene i «alle» varer. Og hva om produsentene brukte seltin i maten i stedet for koksalt?

Mange hilsener
fra Inger-Lise Edvardsen

FORBRUKERBØRSEN

Utfordrende tider

Tiden er kommet for meg til å si farvel til dere lesere, både som spaltist og som direktør i Forbrukerrådet. Det har vært 12 utrolig spennende år. I løpet av den tida har Forbrukerrådet hatt kontakt med i hvert fall 30 prosent av den norske befolkning.

Min erfaring er at folk flest ikke er på langt nær så uvitende eller uforstående som byråkrater og media ofte tror.

Vi står nå overfor spennende og utfordrende tider i Forbrukerrådet. Storting og regjering har bestemt at vi er for mange ansatte. I løpet av neste år må vi bli 10-15 færre i tillegg til de mange som allerede er blitt borte. Utfordringen blir å la dette skje samtidig som vi forsøker å bedre det tilbud dere møter.

At forbrukertenkning trengs, er det ikke tvil om. Stadig ser vi at lovgivere, tilsyn og domstoler ikke ser hvordan systemene må virke, dersom de skal nå sitt formål. Når tilsynsorganer «avslører» noen i

restaurantnæringen og ikke forteller hvem man skal unngå, skjer to ting. Man lar være å bruke den sterkeste styringsmekanismen vi har, markedet. Samtidig forteller vi de seriøse at de ikke kan forvente annet enn dårligere vilkår enn de som jukser. Hvordan kan man likevel bli overrasket over at ting er som de er?

«Sleipnersaken» viser det samme. At et tilsynsorgan og godkjenningmyndighet eventuelt har gjort feil, kan ikke frita bedriften for det ansvar den har i forhold til sine kunder. At konkurranter og myndigheter også gjør feil, kan ikke være noen unnskyldning. Hvis det blir det, virker ikke systemet.

Det betyr ikke at vi som forbrukere skal la være å se på myndighetenes rolle. Det må vi gjøre. Når myndighetene sier at dere skal få lov å kjøre hvis bølgehøyden ikke overstiger 1 meter, eller dere får ikke lov å kjøre når det er glatt, vet man at det er mange

Av PER ANDERS STALHEIM
Direktør
i Forbrukerrådet

dager i løpet av året man ikke får lov å kjøre. Det taper transportøren penger på. Det vet skipsførere og sjåførere. De vet også at den som fører til mest tapte penger, ikke blir populær. Slikt regelverk kan lett føre til økt risiko i stedet for det motsatte. Det bør de som gir regler forstå.

Min etterfølger Erik Lund-saksen begynner ved årsskiftet. Jeg vet han overtar en morsom jobb. Jeg er også sikker på at han er den rette mann for Forbrukerrådet i de årene som kommer.

Oppfølging av kundeforhold pr. telefon = telefonsalg

Om ettermiddagen, når alle kommer slitne hjem fra jobb, skole og barnehage, da sitter telefonselgerne parat. Midt i middagslagingen, eller aller helst når familien endelig er samlet rundt middagsbordet, da slår de til med sine pågående og uønskede oppringninger. Derfor har vi for lengst registrert vårt telefonnummer og reservert oss mot telefonsalg.

Men det er ikke alle som bryr seg om dette registeret. Telenor kjører for tiden en telefonkampanje med ulike rabatt-tilbud der de prøver å lokke tilbake abonnenter som i et forsøk på å være prisbevisst har valgt billigere operatører. På spørsmål til telefonselgeren fra Telenor om han er klar over at vi har reservert oss mot telefonsalg, har den munnrappe selgeren svart klart: «Dette er ikke telefonsalg, dette er bare kundeoppfølging». Slik kan Telenor ringe land og strand rundt og plage alle som verken ønsker inn-

påslitne telefonselgere eller å være kunde hos Telenor. For alle her i landet som har fasttelefon må vel være kunder hos Telenor enten de vil eller ikke.

Skal det være så enkelt å omgå denne reservasjonen? Hva det enn kalles; kundetilbud, kundeoppfølging pr. telefon eller andre kreative betegnelser, dette er den typen telefonoppringninger vi ikke ønsker, og dette er uansett telefonsalg.

Telenor og andre: Hvis dere virkelig er interessert i gode kundeforhold, send oss tilbudene pr. post, e-post eller via SMS, men slutt å plage oss som ønsker å vurdere tilbudene når vi vil, og ikke der og da midt i middagen. Eller så får dere opprette enda et register over abonnenter som også ønsker å reservere seg mot oppfølging av kundeforhold.

Knut Bø

To bankforbindelser

I nummer 7 av Forbruker-rapporten, informeres det om at det er fullt mulig å ha to bankforbindelser, en utlånsbank og en innskuddsbank. Dessverre krever noen utlånsbanker at man har sin lønnskonto i samme bank for å få lån. Selv ønsket jeg å utvide mitt lån i Sandnes Sparebank, men fikk til svar at betingelsen for å få større lån var at jeg flyttet min lønnskonto dit. Dette ønsket jeg ikke, da jeg er meget godt fornøyd med Skandiabanken, min nåværende bank. Grunnen til avslaget kan ikke ha vært dårlig betalingssevne, da jeg har fast jobb og alltid har betalt renter og avdrag punktlig. Så det kan ikke alltid la seg gjøre å skille disse to forhold.

J. B. Emmerhoff

Kommunale avgifter

Mange kommuner tar for mye betalt fra enslige for tjenester for kloakk, vann og søppeltømming. De fleste kommuner tar like mye betalt i avgifter fra aleneboende som storfamilier, til tross for at det i 2001 ble innført forskrifter som pålegger kommunene i å ta betalt etter forbruk.

Morten Meyer i Kommunal- og regionaldepartementet uttalte til pressen i sommer at nå skulle regjeringen rydde opp i offentlige avgifter.

Status: kommunale avgifter er ikke endret i Narvik kommune.

Bjørn Barth Hofstad

LES NESTE NUMMER AV FORBRUKER-RAPPORTEN!

VINTEREN ER DEILIG!

I et land med så mye kuldegrader, er det like godt å elske vinteren! Derfor har vi testet det du trenger for å få mest mulig glede av snøen.

Ut i skisporet og nedover alpinbakken - er det bare det beste og dyreste utstyret som er godt nok?

LES FORBRUKER-RAPPORTEN I JANUAR

- Ski
- Skidresser
- Alpinanlegg
- Sportsbutikker

UTGIVELSE 8. JANUAR

Husk å melde adresseforandring!

Sandberg AS/Forbruker-rapporten
Postboks 124 Kjelsås, 0411 Oslo
telefon 22 58 69 71
faks 22 58 69 51
e-post forbrukerrapporten@abo.service.no

*Skriftlige henvendelser merkes med «abonnement».
Oppgi abonnementsnummer ved alle henvendelser.
Abonnement løper til oppsigelse foreligger.*

ISSN 0046-449X

Sleipe ekspeditører?

Glupske boligmeklere?

Mirakel-produkter?

Lavpris-butikker?

Forbruker-rapporten Gjør deg sterkere!

225 kr. for 10 utgaver med tester, rettigheter, fakta
Ring tlf. 22 58 69 71, eller forbrukerrapporten@abo-service.no

